

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

О. В. Лазарєва

Збалансований розвиток землекористування

Практикум

**для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»**

Миколаїв – 2019

УДК 332.3(076.5)

Л 17

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 4 від 9 листопада 2018 р.).

Рецензенти:

Садченко О. В. – завідувач кафедри менеджменту і математичного моделювання ринкових процесів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, д-р екон. наук, професор;

Яремко Ю. І. – перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи, д-р екон. наук, професор кафедри землеустрою, геодезії та кадастру Херсонського державного аграрного університету.

Л 17

Лазарєва О. В. Збалансований розвиток землекористування : Практикум для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 76 с.

У практикумі представлено тематичний план лекцій та практичних занять, словник ключових понять, тести, контрольні запитання та практичні завдання, які використовуються для перевірки знань студентів.

Практикум розрахований для викладачів та студентів вищих навчальних закладів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», слухачів системи післядипломної освіти, керівників, спеціалістів та магістрів, а також усіх, хто цікавиться питаннями збалансованого розвитку землекористування.

УДК 332.3(076.5)

© Лазарєва О. В., 2019

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2019

ЗМІСТ

Вступ	4
Модуль 1. Наукові аспекти збалансованого розвитку землекористування	6
Тема 1. Наукові аспекти використання земельних ресурсів	6
Тема 2. Еколого-економічні основи збалансованого розвитку землекористування	10
Тема 3. Парадигма збалансованого розвитку землекористування	15
Модуль 2. Механізми та інноваційні форми збалансованого розвитку землекористування	19
Тема 4. Механізми збалансованого розвитку землекористування	19
Тема 5. Інноваційні форми управління земельними ресурсами	23
Тема 6. Інвайронментальні аспекти збалансованого землекористування.	27
Тема 7. Кластерний підхід у сфері збалансованого розвитку землекористування	30
Тема 8. Креативне землекористування у сфері збалансованого розвитку	34
Модуль 3. Показники збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування	37
Тема 9. Диверсифікація виробництва в сільському господарстві	37
Тема 10. Еколого-економічна оцінка збалансованого землекористування	40
Тема 11. Показники збалансованого землекористування	44
Тема 12. Концепція збалансованого землекористування на основі бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті	48
Модуль 4. Шляхи та перспективи забезпечення збалансованого розвитку сільських територій	51
Тема 13. Особливості збалансованого розвитку землекористування в об'єднаних територіальних громадах	51
Тема 14. Синергія напрямів впливу на збалансований розвиток землекористування	55
Тема 15. Збалансований розвиток землекористування сільських територій	59
Тема 16. Збалансоване землекористування в зарубіжних країнах	63
Практичні завдання	65
Список рекомендованої літератури	72

ВСТУП

Концепція збалансованого розвитку території є однією з наукових основ ефективності еколого-економічної політики держави. Розробка такої концепції неможлива без врахування особливостей земельного потенціалу території.

Дисципліна **«Збалансований розвиток землекористування»** має на меті формування у студентів таких компетенцій, як: інформаційна, функціональна, навчально-пізнавальна, ціннісно-сміслова, комунікативна, соціальна, що орієнтовані на здійснення переходу суспільства до збалансованого розвитку; опрацювання методів вимірювання показників збалансованого розвитку землекористування.

Метою вивчення курсу є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок у галузі збалансованого розвитку землекористування, розробки науково-обґрунтованих рекомендацій щодо забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку сільських територій.

Завданнями курсу є такі: опанування та засвоєння студентами науково-методичного, законодавчого та інституційного забезпечення збалансованого розвитку сільських територій, нормативно-методичної бази збалансованого використання земельних ресурсів, формування комплексного підходу до вирішення проблем сільських територій.

Дисципліна «Збалансований розвиток землекористування» належить до циклу вибіркових дисциплін.

Курс «Збалансований розвиток землекористування» **тісно пов'язаний з іншими науковими дисциплінами** економічного та землепорядного спрямування, такими, як управління земельними ресурсами, землеустроєм та організацією території, соціально-економічним розвитком сільських територій, статистикою, економічною теорією, економікою землекористування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- теоретичні основи збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування;
- механізми збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування;
- інноваційні форми управління земельними ресурсами в контексті їх збалансованого розвитку;
- використання кластерного підходу у сфері збалансованого розвитку землекористування.

уміти:

- формувати алгоритми побудови планів дій для економіко-екологічного збалансованого розвитку землекористування;
- обґрунтовувати рішення, пов'язані зі збалансованим розвитком сільськогосподарського землекористування;
- проводити еколого-економічну оцінку збалансованого розвитку землекористування;
- розраховувати показники збалансованого розвитку землекористування;
- моделювати процес підвищення родючості ґрунту;
- упроваджувати рішення, необхідні для забезпечення збалансованого розвитку в умовах інформаційного суспільства.

Структура практикуму відображає зміст навчальної програми курсу «Збалансований розвиток землекористування» та підпорядкована меті найповнішого розкриття предмета курсу, реалізації його основних завдань.

Оскільки практикум розрахований на студентів, магістрів, слухачів системи післядипломної освіти, викладачів вищих навчальних закладів, кожна тема містить визначення основних понять, характерних для неї.

До кожної теми подаються контрольні запитання, які допомагають закріпити та поглибити теоретичні та практичні знання, отримані студентами в процесі вивчення навчального матеріалу.

Тести призначені для самоконтролю та перевірки набутих знань.

Практичні завдання ґрунтуються на аналізі звітних даних, передбачаючи дослідження явищ у динаміці із застосуванням комплексних показників.

Засвоєння студентами теоретичних та практичних основ курсу «Збалансований розвиток землекористування» дасть можливість вирішувати проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування та виробництва, впевнено орієнтуючись на економічні перспективи сьогоденних реалій.

Висвітлений у практикумі матеріал охоплює всі питання програми курсу «Збалансований розвиток землекористування», які вивчаються за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій».

Практикум може бути використаний практичними працівниками, спеціалістами державних земельних органів, усіма, хто цікавиться проблемами збалансованого розвитку землекористування.

Модуль 1. Наукові аспекти збалансованого розвитку землекористування

План лекції

Тема 1. Наукові аспекти використання земельних ресурсів

- 1.1. Мета та практична спрямованість дисципліни «Збалансований розвиток землекористування».
- 1.2. Роль Усесвітньої конференції ООН зі збалансованого розвитку.
- 1.3. Використання земельного фонду.
- 1.4. Основні принципи використання земельних ресурсів.
- 1.5. Інформаційне забезпечення системи управління земельними ресурсами.

План семінарського заняття

- 1.1. Розкрити мету та практичну спрямованість дисципліни «Збалансований розвиток землекористування».
- 1.2. Які є негативні наслідки розвитку світу?
- 1.3. Розкрийте структуру ООН у контексті її відповідності завданням переходу до збалансованого розвитку.
- 1.4. Розкрийте сутність Всесвітньої конференції ООН зі збалансованого розвитку?
- 1.5. Охарактеризуйте результати Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.).
- 1.6. Яку роль надано «Порядку денному на XXI століття»?
- 1.7. Розкрийте основні принципи Декларації Ріо.
- 1.8. Охарактеризуйте поняття землі як цілісного об'єкта управління.
- 1.9. Назвіть основні принципи використання земельних ресурсів.
- 1.10. Якими є основні завдання охорони та раціонального використання природної ресурсної бази?

Основні поняття і терміни: сталий розвиток, збалансоване землекористування, концепція збалансованого розвитку, Порядок денний на XXI століття, модель збалансованого розвитку. *(Під час підготовки до семінарського заняття студентам необхідно засвоїти ці поняття. Викладач може використовувати їх для опитування слухачів наприкінці заняття).*

Тести для самоконтролю

1. У чому полягає унікальність земельних ресурсів?	а) земля є активним елементом виробництва
	б) у неможливості переміщення в просторі
	в) у правильному використанні землі, що супроводжується зростанням її продуктивної сили
	г) земля – це економічні ресурси, які мають кількісну обмеженість
2. Чим визначаються продуктивні властивості земельного простору?	а) його природно-ресурсним потенціалом
	б) його ефективністю
	в) його географічним розташуванням
	г) соціальними, історичними та культурними аспектами
3. Розподіл земель за цільовим призначенням потрібен для...	а) раціонального використання та охорони земель
	б) того, щоб ефективно використовувати земельні ділянки
	в) того, щоб мати можливість активно впливати на процеси ефективного землекористування
	г) використання земельних ділянок для конкретних цілей
4. Для чого потрібно проводити комплексне дослідження території?	а) для того, щоб впливати на земельну ділянку в кожному конкретному випадку
	б) для отримання об'єктивної інформації задля ухвалення управлінського рішення з питань ефективного землекористування
	в) для управління земельними ресурсами
	г) щоб знати, як використовувати земельні ресурси в кожній конкретній ситуації
5. Принцип державного протекціонізму і регулювання господарської діяльності в землекористуванні передбачає...	а) здійснення державної діяльності у сфері землекористування у формі стимулювання, встановлення обмежень і заборон
	б) установлення важливих параметрів купівлі-продажу землі, її оренди
	в) пріоритет у наданні продуктивних земель для потреб сільського господарства
	г) надання допомоги сільськогосподарським товаровиробникам для адаптації їх до ринкових умов
6. Чому земля виступає і предметом, і головним засобом виробництва в сільському господарстві?	а) оскільки земля є головним джерелом задоволення першорядних потреб людини
	б) оскільки земля є найважливішою ланкою всіх виробничих процесів
	в) оскільки земля володіє унікальною відмінною рисою – родючістю, тобто здатністю відтворювати рослини, забезпечуючи їх необхідними поживними речовинами
	г) оскільки використання землі відповідає соціально-економічним інтересам розвитку країни

7. Територія суші або її частина з ґрунтами, іншими природними компонентами ландшафту, які органічно поєднані і функціонують разом з нею, є об'єктами власності та господарської діяльності, що здійснюється на основі законодавства України – це...	а) ґрунтовий покрив
	б) земля
	в) земельні ділянки
	г) земельна родючість
8. Здатність задовольняти потреби рослин в елементах живлення та воді, забезпечувати їх кореневі системи повітрям, теплом, іншими умовами росту і розвитку – це:	а) ґрунтовий покрив
	б) рослинний покрив
	в) ефективність
	г) родючість ґрунтів
9. Коли виникає земельна рента?	а) у результаті обмеженості і невідтворюваності земель у певних природно-кліматичних зонах
	б) у результаті привласнення частини доходу від використання землі в сільському господарстві і в несільськогосподарських галузях
	в) у результаті підвищення інтенсивності ведення господарства, продуктивності праці
	г) коли розраховують ефективність використання земельної ділянки
10. Що є одним із найважливіших інструментів управління земельними ресурсами на всіх адміністративно-територіальних рівнях?	а) управління територіями й економічне регулювання земельних відносин
	б) економічні перетворення в країні
	в) система землеустрою і державного земельного кадастру
	г) земля є об'єктом правовідносин і об'єктом нерухомості
11. Елементи екологічної мережі:	а) природні ядра
	б) буферні зони
	в) екологічні коридори
	г) природно-сільськогосподарські зони
	д) агроландшафти
12. Специалізація сільськогосподарського підприємства впливає на:	а) розміщення і організацію їхньої території
	б) кількість угідь
	в) на склад і площі угідь та сівозмін
	г) розміщення дорожньої мережі
	д) розміщення господарських центрів

13. Землекористування як екологічна система – це...	а) оцінювання технічної можливості й екологічної безпеки проведення робіт, пов'язаних з поліпшенням земель і підвищенням родючості ґрунтів
	б) територіальний комплекс оптимальних взаємозв'язків ґрунту, організму і атмосфери через склад і структуру угідь, систему землеробства, повітряне середовище
	в) система правових, економічних та соціальних основ охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля
	г) поділ земель за цільовим призначенням з урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільськогосподарських культур, розвитку господарської діяльності та пріоритету вимог екологічної безпеки
	д) система еколого-економічних обґрунтувань із забезпечення досягнення раціонального використання землі

План лекції

Тема 2. Еколого-економічні основи збалансованого розвитку землекористування

- 2.1. Основні підходи до визначення збалансованого розвитку землекористування.
- 2.2. Цілі та завдання збалансованого розвитку землекористування.
- 2.3. «Україна-2030» – Доктрина збалансованого розвитку.
- 2.4. Шляхи та засоби реалізації збалансованого розвитку землекористування.

План семінарського заняття

- 2.1. Назвіть основні підходи до визначення збалансованого розвитку землекористування.
- 2.2. Які вчені досліджували питання збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування?
- 2.3. Укажіть цілі збалансованого розвитку землекористування.
- 2.4. Визначте основні завдання збалансованого розвитку землекористування.
- 2.5. Розкрийте основні фактори збалансованого розвитку землекористування.
- 2.6. Розкрийте основні принципи збалансованого розвитку землекористування.
- 2.7. Які горизонти збалансованого розвитку для України в рамках Доктрини збалансованого розвитку – Україна-2030?
- 2.8. Проаналізуйте шляхи реалізації збалансованого розвитку землекористування.
- 2.9. Розкрийте основні засоби реалізації збалансованого розвитку землекористування.

Основні поняття і терміни: збалансований розвиток землекористування, передумови переходу до моделі збалансованого розвитку, принципи збалансованого розвитку, завдання збалансованого розвитку, Стратегія сталого розвитку «Україна-2030», Доктрина збалансованого розвитку «Україна-2030».

Тести для самоконтролю

1. Що таке збалансований розвиток?	а) це розвиток, за якого економічне зростання та матеріальне виробництво відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь
	б) розвиток, який дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь і залишає можливість майбутнім поколінням задовольнити їхні потреби
	в) концепція, що охоплює всі аспекти життєдіяльності суспільства і передбачає тип рівноваги між його соціально-економічними та природними складовими та довготривалість і безперервність процесу розвитку суспільства
	г) форма та відповідні методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних та соціально-економічних функцій територій
2. Розкрийте передумови переходу до збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування?	а) високоефективне землекористування
	б) гарантування суспільству наявності повноцінного життєвого середовища
	в) екологічність землевпорядної і сільськогосподарської діяльності
	г) нарощування обсягів сільськогосподарської продукції при одночасному збереженні та покращенні навколишнього середовища
3. Державна політика щодо збалансованого розвитку землекористування відбувається на таких принципах:	а) забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності населення
	б) вжиття заходів щодо запобігання та припинення всіх видів незаконного використання земельних ресурсів
	в) розвиток екологічно чистих сільськогосподарських технологій виробництва
	г) планування використання землі і розвитку землекористування
	д) забезпечення умов підвищення родючості ґрунтів
	е) розвиток землеустрою

4. Збалансований розвиток землекористування має передбачати...	а) розробку рекомендацій щодо удосконалення методів землевпорядного забезпечення організації території
	б) розвиток екологічно чистих сільськогосподарських технологій, збереження та відтворення природної родючості ґрунтів
	в) розробку комплексних схем та проектів організації території на місцевому та внутрішньогосподарському рівнях
	г) установа взаємозв'язку між формуванням ландшафтно-екологічних структур та оптимізацією сільськогосподарського виробництва
	д) формування просторових передумов для ресурсозбереження під час організації виробничих процесів
5. Що є основою Концепції збалансованого розвитку?	а) збалансованість між територіальною структурою виробництва і екологічним каркасом території
	б) забезпечення довгострокового соціально-еколого-економічного розвитку
	в) нівелювання протиріч та суперечностей між зростанням потреб суспільства і виробництва та потребами екологічної безпеки
	г) урахування регіональних особливостей
6. З яких елементів складається національна Концепція збалансованого розвитку?	а) стан та проблеми впровадження принципів сталого розвитку в Україні
	б) стан земельних і лісових ресурсів
	в) біологічне розмаїття
	г) науково-технічний прогрес
	д) економічний механізм охорони навколишнього середовища та проблем сталого розвитку
7. Якими є основні пріоритети збалансованого розвитку регіонів, що потребують державної підтримки?	е) забезпечення доступу населення до екологічної інформації
	а) досягнення природно-господарської збалансованості в соціально-економічному розвитку регіонів
	б) формування механізму, який би регулював соціально-економічний та екологічний розвиток
	в) трансформація аграрного сектора економіки регіонів з урахуванням рівня їх екологічної адаптованості
	г) підвищення ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу

8. Основними методами досягнення Концепції збалансованого розвитку землекористування є...	а) оптимізація структури агроландшафтів і вдосконалення системи землекористування в контексті земельних відносин і наявного ресурсного потенціалу
	б) удосконалення міжгалузевої структури виробництва
	в) ефективне ведення сільськогосподарського виробництва на засадах природоохоронної організації території
	г) застосування ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунту
9. Що забезпечує територіальні передумови збалансованого розвитку землекористування на всіх рівнях?	а) широке залучення ресурсів місцевого значення
	б) сучасні землевпорядні схеми, проекти, робочі проекти
	в) екологічно безпечний природоохоронний розвиток сільського господарства
	г) оптимізація структури сільськогосподарських ландшафтів
10. Необхідною умовою екологічно безпечного розвитку сільського господарства є...	а) науково обґрунтована організація території на всіх рівнях
	б) вивчення проблем сільськогосподарського землекористування
	в) урахування екологічних вимог за просторовою організації сільськогосподарського виробництва
	г) упорядкування використання земель у сільськогосподарських підприємствах
11. Який захід треба виконати для реалізації такого завдання екологізації сільськогосподарського землекористування як розроблення і впровадження суворо регульованого інтенсивного використання угідь, включаючи застосування добрив, пестицидів, режиму експлуатації?	а) забезпечити широке впровадження новітніх екологічно збалансованих технологій у сільському господарстві та підтримку екологічного землеробства
	б) розробити проекти землеустрою зі встановленням природоохоронних обмежень у використанні земель
	в) розширити площі полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень відповідно до науково обґрунтованих показників, які мають розроблятися з урахуванням регіональних та місцевих особливостей
	г) збільшити частку сільськогосподарських угідь екстенсивного використання

12. Формування земельних ділянок здійснюється:	а) за проектами землеустрою щодо відведення земельних ділянок
	б) за технічною документацією з оцінки землеустрою
	в) за робочим проектом землеустрою
	г) за генеральним планом населеного пункту
13. Екологічно-стійкими угіддями є...	а) рілля
	б) природні кормові угіддя
	в) ліси природоохоронного походження
	г) болота природоохоронного походження
14. Стале землекористування – це:	д) городи
	а) поділ території, що виходить з об'єктивних закономірностей природних умов, територіального поділу праці, формування територіально-виробничих комплексів різних масштабів і структури, необхідності збереження екологічної рівноваги та гармонійного розвитку економіки адміністративно-територіальних утворень
	б) така система земельних і суспільно-виробничих відносин, за якої досягається оптимальне співвідношення між економічно доцільним і екологічно безпечним видами використання земель і забезпечується економічне зростання матеріальних і духовних потреб населення
	в) зведення в систему наявних даних економічного моніторингу, створення систем балансових рівнянь на основі розрахунку коефіцієнтів кореляції для території, що дасть змогу постійно поповнювати оперативну базу даних і моделювати розвиток господарського комплексу, системи землекористування та економічні показники
	г) установлення такого правового режиму окремих категорій земель, який відповідав би їх основному господарському призначенню і забезпечував би належне використання цих земель шляхом досягнення максимального ефекту у здійсненні мети землекористування з урахуванням корисної взаємодії землі з іншими природними факторами

План лекції

Тема 3. Парадигма збалансованого розвитку землекористування

- 3.1. Економічні ризики на шляху до збалансованого розвитку землекористування.
- 3.2. Розробка регіональних та місцевих програм збалансованого розвитку землекористування.
- 3.3. Забезпечення збалансованого розвитку в Україні.
- 3.4. Збалансований розвиток природно-ресурсного потенціалу.

План семінарського заняття

- 3.1. Які економічні ризики на шляху до збалансованого розвитку землекористування?
- 3.2. Розкрийте поняття: екологізація економіки, екологізація споживання, екологізація стилю життя.
- 3.3. Як розробляються регіональні програми збалансованого розвитку землекористування?
- 3.4. Охарактеризуйте місцеві програми збалансованого розвитку землекористування.
- 3.5. Які пріоритети збалансованого розвитку землекористування для України?
- 3.6. Які напрями забезпечення збалансованого розвитку землекористування для України?
- 3.7. Охарактеризуйте програму переходу України до збалансованого розвитку.
- 3.8. Охарактеризуйте природно-ресурсний потенціал збалансованого розвитку.
- 3.9. Як здійснюється оцінка і аналіз природно-ресурсного потенціалу збалансованого розвитку землекористування?

Основні поняття і терміни: екологізація економіки, екологізація споживання, екологізація стилю життя, регіональна програма збалансованого розвитку землекористування, місцева програма збалансованого розвитку землекористування, пріоритети збалансованого розвитку землекористування.

Тести для самоконтролю

1. Що являє собою процес прийняття рішень, у якому враховується оцінка ризику землекористування, а також технологічні та економічні можливості його попередження?	а) безпосередньо сам ризик
	б) процес управління ризиком
	в) експертну оцінку землекористування
	г) оптимізація

2. Ландшафтно-екологічна структуризація території дозволяє...	а) застосовувати комплексний підхід до раціонального використання природних ресурсів та охорони здоров'я населення
	б) раціонально використовувати, відтворювати і охороняти землю
	в) удосконалити систему сільськогосподарського землекористування
	г) ландшафтно-екологічно реконструювати сільські ландшафти
	д) більш диференційовано підходити до господарського та іншого використання кожної морфологічної одиниці ландшафту
3. Які з принципів раціонального використання земель визначають основний зміст окремих процедур і системи заходів щодо організації землекористування?	а) методологічні
	б) загальні
	в) операційні
	г) фундаментальні
4. Утілення основних ідей збалансованого розвитку землекористування в практику сільськогосподарського виробництва сприятиме:	а) екологічному нормуванню в галузі раціонального використання і охорони земельних ресурсів
	б) ефективній комплексній оцінці стану певної території
	в) виробленню комплексного підходу до використання сільськогосподарських угідь
	г) збереженню ресурсного потенціалу земельних угідь, їх родючості, продуктивності та стійкості
5. Укажіть основні принципи організації та ведення збалансованого землекористування:	а) максимальне збереження природних ландшафтів та науково обгрунтована організація сільськогосподарської території
	б) структурна оптимізація агроландшафтів, розширення заліснених площ і сінокосів
	в) застосування системи мінімального обробітку ґрунту
	г) застосування хімічних добрив у науково-обгрунтованих співвідношеннях
	д) протирозійне впорядкування території господарств
	е) диференціація технологій вирощування сільськогосподарських структур
6. Еколого-економічними пріоритетами у вирішенні основних завдань із забезпечення збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення є...	а) збалансування екологічних, економічних і соціальних факторів розвитку регіонів із урахуванням властивостей земельних ресурсів
	б) дія економічних важелів стимулювання сталого землекористування
	в) природно-просторова організація використання земельних ресурсів
	г) оптимальне поєднання приватних інтересів із суспільними з приводу використання земель
	д) застосування екологічної інтенсифікації виробництва

Продовження табл.

7. Що є ключовим елементом процесу землепорядкування?	а) розробка землепорядних проєктів, у яких графічно відображені існуючі та проєктні межі, площі, місцезнаходження об'єктів, вказуються суб'єкти землекористування б) складання пояснювальної записки з обґрунтуванням пропозицій щодо господарського і правового використання земель в) урахування природних властивостей землі г) обґрунтування розміщення ґрунтів
8. Серед земель України найбільшу площу займають:	а) землі водного фонду б) землі сільськогосподарського призначення в) землі лісового фонду г) землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення
9. Що є основною метою землеустрою?	а) забезпечення раціонального використання та охорони земель б) створення сприятливого екологічного середовища та поліпшення природних ландшафтів в) упровадження комплексу інженерно-технічних заходів, що знаходять своє відображення в землепорядних розробках г) регулювання земельних відносин та раціональна організація території
10. Що є основним господарським критерієм раціонального сільськогосподарського землекористування?	а) ефективне функціонування суб'єктів земельно-правових відносин у конкретних природних умовах б) зменшення антропогенного навантаження на одиницю земельної площі в) упровадження системи динамічних сівозмін г) збільшення обсягу виробництва валової продукції сільського господарства на одиницю земельної площі з дотриманням екологічної рівноваги в природі
11. Укажіть основні завдання екологізації сільськогосподарського землекористування, які затверджені «Концепцією збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року».	а) наукове обґрунтування трансформації структури сільськогосподарських земель з метою формування збалансованого співвідношення між деякими компонентами агроєкосистем та гарантування екологічної безпеки і рівноваги території б) збільшення частки сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) відповідно до науково обґрунтованих показників, які мають розроблятися з урахуванням регіональних і місцевих особливостей в) зменшення площі орних земель до 37–41 % території країни шляхом виведення з рілля схилів крутизною 3–5° г) розширення площі полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень відповідно до науково обґрунтованих показників, які мають розроблятися з урахуванням регіональних та місцевих особливостей д) забезпечення широкого впровадження новітніх екологічно збалансованих технологій у сільському господарстві та підтримку біологічного землеробства

12. Яка з моделей передбачає, що комфортні умови життєдіяльності населення та нормальне функціонування природних екосистем можливе за такого співвідношення: на 60 % території повинна бути репрезентована природна рослинність (еколого-стабілізуючі угіддя); 30 % площ – віддані в сільськогосподарський обробіток; 10 % території – урбанізовані і промислово освоєні землі.	а) модель Юджина Одума
	б) модель І. А. Шилова
	в) модель В. І. Вернадського
	г) модель В. В. Докучаєва
13. При організації угідь вирішуються такі питання:	а) установлення складу і площі окремих угідь
	б) розміщення угідь
	в) проектування полів сівозмін
	г) визначення балансу гумусу у ґрунті

Модуль 2. Механізми та інноваційні форми збалансованого розвитку землекористування

План лекції

Тема 4. Механізми збалансованого розвитку землекористування

- 4.1. Інноваційний механізм збалансованого землекористування.
- 4.2. Правовий механізм збалансованого землекористування.
- 4.3. Організаційний механізм збалансованого землекористування.
- 4.4. Економічний механізм збалансованого землекористування.
- 4.5. Екологічний механізм збалансованого землекористування.
- 4.5. Соціальний механізм збалансованого землекористування.

План семінарського заняття

- 4.1. Розкрийте поняття «інноваційний механізм збалансованого землекористування».
- 4.2. Проаналізуйте правовий механізм збалансованого землекористування.
- 4.3. Охарактеризуйте організаційний механізм збалансованого землекористування.
- 4.4. Обґрунтуйте економічний механізм збалансованого землекористування.
- 4.5. Розкрийте екологічний механізм збалансованого землекористування.
- 4.5. Проаналізуйте соціальний механізм збалансованого землекористування.
- 4.6. Які існують інструменти збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування?
- 4.7. Охарактеризуйте сценарій майбутнього економіки в рамках збалансованого розвитку в короткостроковому періоді.
- 4.8. Охарактеризуйте сценарій майбутнього економіки в рамках збалансованого розвитку в довгостроковому періоді.
- 4.9. Охарактеризуйте драйвери високих темпів економічного зростання на шляху до збалансованого розвитку.

Основні поняття і терміни: механізм збалансованого розвитку землекористування, складові механізму збалансованого розвитку землекористування, майбутнє економіки в рамках збалансованого розвитку, драйвери економічного зростання.

Тести для самоконтролю

1. Продовжте речення. Адміністративно-правовий механізм розвитку земельних відносин:	а) передбачає досягнення цілей і мети суспільних відносин щодо набуття і реалізації права власності, охорони і відтворення земельних ресурсів за допомогою соціальних мотивацій та психологічного впливу
	б) включає комплекс землевпорядних, планувальних інструментів та інструментів інституціоналізації структури управління
	в) об'єднує групу інструментів прямого впливу на суспільні відносини щодо володіння, розпорядження, використання, охорони і відтворення земельних ресурсів
	г) визначає економічні важелі та фінансові інструменти забезпечення розбудови системи земельних відносин на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою економічного обґрунтування конкретних заходів
2. Продовжте речення. Організаційний механізм розвитку земельних відносин...	а) передбачає досягнення цілей і мети суспільних відносин щодо набуття і реалізації права власності, охорони і відтворення земельних ресурсів за допомогою соціальних мотивацій та психологічного впливу
	б) включає комплекс землевпорядних, планувальних інструментів та інструментів інституціоналізації структури управління
	в) передбачає встановлення рамок і «правил» взаємодії суб'єктів земельних відносин, а також регламентацію процесів використання, володіння і відтворення земельних ресурсів
	г) визначає економічні важелі та фінансові інструменти забезпечення розбудови системи земельних відносин на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою економічного обґрунтування конкретних заходів
3. Які з інструментів нормативно-правового регулювання земельних відносин передбачають регулювання і контроль використання земельних ресурсів та довідки шляхом затвердження регулятором обов'язкових екологічних і технологічних стандартів, нормативів, інструкцій та інших правил та способів поведінки?	а) дозвільні
	б) інституціональні
	в) планувальні
	г) адміністративно-контрольні

4. Сукупність дій та заходів, які впливають на зміну стану земельно-ресурсного потенціалу з метою досягнення поставленої мети – це:	а) механізм управління земельними ресурсами
	б) механізм управління збалансованим землекористуванням
	в) земельний менеджмент
	г) природно-ресурсний потенціал території
5. Укажіть напрямки планування використання земель:	а) розробка загальнодержавних та регіональних програм використання та охорони земель
	б) проведення зонування земель
	в) складання проєктів впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань та створення нових
	г) здійснення природно-сільськогосподарського районування земель
6. Які інструменти формують основу для подальшого екологічного та раціонального землекористування та дають змогу поставити всіх власників землі і землекористувачів в однакові економічні умови?	а) інноваційні інструменти
	б) інструменти економічного стимулювання раціонального використання та відтворення земельних ресурсів
	в) інструменти економічного гарантування
	г) організаційні інструменти землекористування
7. Які з інструментів сталого розвитку земельних відносин передбачають контурно-меліоративну організацію території, введення сівозмін, складання землевпорядної звітності, розробку проєктів землеустрою та складання технічної документації із землеустрою?	а) дозвільні інструменти
	б) планувальні інструменти
	в) землевпорядні інструменти
	г) інструменти економічного стимулювання
8. Фінансово-економічний механізм розвитку земельних відносин включає в себе декілька груп інструментів. До якої групи інструментів належать екологічні фонди, екологічне страхування, компенсаційні платежі та виплати?	а) інструменти економічного стимулювання
	б) кредитно-іпотечні інструменти
	в) ринкові інструменти
	г) інструменти економічного гарантування
9. Від чого залежить розмір земельного податку?	а) від нормативної грошової оцінки землі
	б) від наявності договору оренди земельних ділянок
	в) від ставки земельного податку, яка встановлюється залежно від категорії земель з урахуванням коефіцієнтів індексації, визначених Законом України про Державний бюджет на відповідний рік
	г) від нормативної грошової оцінки земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації

10. Основні засади економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель включають:	а) заохочення за поліпшення якості земель, підвищення родючості ґрунтів і виробництво екологічної продукції
	б) надання коштів державного або місцевого бюджету для відновлення земель, порушених не з їхньої вини
	в) надання пільгових кредитів фермерам, які здійснюють заходи, спрямовані на раціональне використання та охорону земель
	г) формулювання функцій та порядку взаємодії між собою суб'єктів управління земельними ресурсами в процесі реалізації їхніх повноважень
	д) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають на стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану у період, передбачений проектом проведення робіт
	е) урахування природних умов та агробіологічних вимог сільськогосподарських культур

План лекції

Тема 5. Інноваційні форми управління земельними ресурсами

5.1. Основні підходи до управління землекористуванням.

5.2. Управління землекористуванням у контексті збалансованого розвитку.

5.3. Застосування новітніх досягнень у сфері збалансованого землекористування.

5.4. Інноваційні аспекти збалансованого землекористування.

План семінарського заняття

5.1. Розкрийте місію впровадження інновацій щодо управління земельними відносинами.

5.2. Охарактеризуйте чинники розвитку інноваційних форм управління землекористуванням.

5.3. Коли застосовується ландшафтний підхід до управління земельними ресурсами в контексті збалансованого розвитку?

5.4. У чому полягає сутність екосистемного підходу до управління земельними ресурсами в контексті збалансованого розвитку?

5.5. Розкрийте сутність інтегрованого підходу до управління земельними ресурсами в контексті збалансованого розвитку.

5.6. Опишіть характерні особливості кластерного підходу до управління земельними ресурсами в контексті збалансованого розвитку.

5.7. Що таке корпоратизація земельних відносин?

5.8. Що розуміється під поняттям «капіталізація земель»?

5.9. Як застосовуються новітні досягнення у сфері збалансованого землекористування?

Основні поняття і терміни: інновації, місія впровадження інновацій, інноваційні форми управління землекористуванням, підходи до управління земельними ресурсами, корпоратизація земельних відносин, капіталізація земель, кластерний підхід, ГІС-технології.

Тести для самоконтролю

1. Який з підходів до управління земельними ресурсами забезпечує задоволення потреб бізнесу в обмежених ресурсах землі, сталий територіальний розвиток з урахуванням природоохоронних аспектів?	а) корпоратизації земельних відносин
	б) кластерний підхід
	в) збалансований підхід
	г) інтегрований підхід

2. У чому полягає місія впровадження інновацій щодо управління земельними відносинами?	а) полягає у сприянні формуванню ефективної еколого-збалансованої моделі землекористування
	б) полягає у забезпеченні підтримки прийняття оптимальних управлінських рішень окремим господарюючим суб'єктом з метою отримання максимального техніко-економічного ефекту за встановлених соціально-екологічних обмежень
	в) полягає в тому, що земля є просторовим базисом розміщення продуктивних сил, за який ведеться конкурентна боротьба
	г) полягає у ефективному забезпеченні відносин щодо використання, охорони і відтворення земельних ресурсів
3. Інноваційна діяльність у сфері організації сільськогосподарського землекористування передбачає...	а) удосконалення інформаційного забезпечення агровиробничих процесів
	б) активне використання досягнень науки і техніки
	в) доведення до виробництва на рівні проектів ефективних технологій вирощування сільськогосподарських структур
	г) запровадження адаптивних систем господарювання
4. Який з підходів до управління земельними ресурсами передбачає комплексне територіально-просторове планування і управління земельними ресурсами шляхом координації секторального планування і управління діяльністю окремих суб'єктів господарювання?	а) корпоратизації земельних відносин
	б) екосистемний підхід
	в) збалансований підхід
	г) інтегрований підхід
5. У чому полягають інноваційні засади формування екологобезпечного сільськогосподарського землекористування в умовах децентралізації?	а) у забезпеченні досягнення умови збереження і ефективного використання земель у довгостроковій перспективі та перетворення місцевих громад на їхнього повноцінного власника
	б) у ідентифікації небезпечного стану довкілля, явищ і чинників, що до нього призвели, та усунення негативних наслідків шляхом забезпечення екологічної безпеки сільського господарства
	в) у розподілі прав і повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування на основі екологізації виробництва та екологізації організації підприємництва
	г) у вирішенні всіх важливих питань на місцях за активної участі територіальної громади без втручання органів виконавчої влади

6. Процес поступового нарощування вартості земельного капіталу в результаті дії об'єктивних закономірностей просторового розвитку та цілеспрямованого впливу системи заходів економічного, планувального та адміністративно-організаційного змісту щодо їхнього зростання – це...	а) капіталізація земель
	б) корпоратизація земель
	в) агропромислове об'єднання
	г) кластеризація земель
7. Яка з форм інноваційної діяльності щодо управління земельними ресурсами передбачає використання ГІС-технологій?	а) автоматизація сільськогосподарського виробництва
	б) консультативні та управлінські послуги
	в) практика органічного землеробства
	г) застосування новітніх технічних і технологічних досягнень у сфері використання, охорони і відтворення земельних ресурсів
8. Що є інноваційними орієнтирами забезпечення екологічної збалансованості землекористування?	а) запровадження комплексної системи державних стандартів, норм і правил використання земель
	б) здійснення диференціації та класифікації заходів з охорони земель та екологічної стабілізації землекористування
	в) зростання конкурентоздатності сільськогосподарської продукції
	г) посилення екологічного контролю та моніторингу земель
	д) виявлення змін, відвернення та ліквідування наслідків негативних процесів у землекористуванні
	е) забезпечення збереження довкілля
9. У ході докорінних змін у землекористуванні необхідним є...	ж) підвищення родючості ґрунту
	а) постійне використання механізмів управління земельними ресурсами
	б) поновлення планово-картографічних матеріалів земельних площ і ґрунтів з метою організації ефективного використання земель і ґрунтів
	в) здійснення коригування грошової оцінки сільськогосподарських земель для використання її при прогнозуванні і проектуванні землекористування
	г) поліпшення підготовки фахівців землевпорядного профілю
	д) проведення повної інвентаризації земель і землекористувань,
	е) прогнозування використання земельних ресурсів

10. У чому полягають концептуальні основи інноваційного розвитку землекористування?	а) у вдосконаленні системи підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами та землекористуванням
	б) у створенні повноцінної законодавчої бази щодо регулювання земельних відносин у сфері обігу землі
	в) у розробці проєктів організації території, що передбачають новітні технології формування системи сівозмін
11. Проблема оптимального співвідношення природних і господарських угідь включає такі завдання:	а) визначення територій з особливим режимом використання та охорони
	б) визначення оптимального співвідношення угідь
	в) установлення мінімально необхідної площі окремої ділянки з природною рослинністю
	г) планування оптимальної екологічно безпечної територіальної структури угідь
12. До екологічно нестійких чинників в агроландшафтах відносять:	д) перерозподіл земель між сільськими радами та сільськогосподарськими підприємствами
	а) ерозійні процеси, що перевищують доступні норми
	б) створення життєвого простору для флори і фауни
	в) високу розораність території
	г) урегулювання поверхневого стоку
	д) забрудненість ґрунтових та поверхневих вод

План лекції

Тема 6. Інвайронментальні аспекти збалансованого землекористування

- 6.1. Інвайронменталізм як система взаємопов'язаних наук.
- 6.2. Сутність та основні засади інвайронменталізму.
- 6.3. Інвайронментальний триєдиний вимір землекористування.
- 6.4. Інтегровані структурні елементи системи інвайронменталізму.

План семінарського заняття

- 6.1. Розкрийте сутність поняття «інвайронменталізм».
- 6.2. Охарактеризуйте інвайронменталістичну концепцію збалансованого розвитку землекористування.
- 6.3. Що являє собою інвайронменталізм як система взаємопов'язаних наук?
- 6.4. Розкрийте підходи до оптимізації земельних ресурсів.
- 6.5. Розкрийте сутність триєдиної концепції збалансованого розвитку.
- 6.6. Розкрийте поняття «глобалізація» в сенсі інвайронментального розвитку людства.
- 6.7. Опишіть сутність Кіотського протоколу.
- 6.8. Проаналізуйте сутність Паризької кліматичної угоди.
- 6.9. Охарактеризуйте сутність Монреальського протоколу.

Основні поняття і терміни: екологія, оптимізація сільськогосподарського землекористування, навколишнє середовище, інвайронменталізм, інвайронментальний розвиток, структурні елементи системи інвайронменталізму, концепція збалансованого розвитку, інвайронментальний вимір.

Тести для самоконтролю

1. Що таке оптимізація землекористування?	а) раціональні для цього регіону розміри та співвідношення земельних угідь
	б) гармонійне поєднання екологічних та економічних інтересів під час використання та охорони земельних ресурсів
	в) раціональна організація території з урахуванням екологічно безпечного господарювання на землі
	г) забезпечення відтворення родючості ґрунтів, відновлення продуктивності еродованих земель

2. Оптимізація землекористування на основі інтегрованих структурних елементів системи інвайронменталізму базується на:	а) системному підході, за якого процес стабілізації ландшафтів розглядається в контексті сталого землекористування на основі гармонійного розвитку природи і суспільства
	б) концепції сталого розвитку, при якій трудові ресурси та штучно зроблені засоби виробництва є соціально обумовленими та належать до природного довкілля
	в) аналізі еколого-економічного стану використання земель, еколого-економічній оптимізації структури землекористування через призму системного підходу, за якого процес стабілізації ландшафтів розглядається в контексті сталого землекористування
	г) концепції економічного росту з одержанням оптимально можливого приросту продукції за умови мінімальних або нульових екологічних збитків, як прояву оптимального врегулювання еколого-економічних взаємовідносин
3. Термін «екологія» був уперше запроваджений:	а) у 1940 році американським екологом Юджином Одумом
	б) у 1950 році вченим Генріхом Швєбсом
	в) у 1940 році вченим Володимиром Вернадським
	г) у 1866 році німецьким біологом Ернестом Геккелем
4. Що таке інвайронменталізм?	а) методологічна основа сталого розвитку землекористування
	б) соціальний екологічний рух, поширений у XX столітті в європейських країнах, спрямований на підсилення заходів з охорони навколишнього природного середовища
	в) наука, що вивчає ті аспекти екології, економіки, політології, технології тощо, що визначають сучасний і майбутній стан навколишнього середовища
	г) якісно нова екологічна течія, що ґрунтується на формуванні нових екологічно орієнтованих цінностей, переосмисленні місця людини в природному світі, її ставлення до всього розмаїття екосистем
5. Чим зумовлена необхідність впровадження Стратегії збалансованого розвитку в Україні?	а) необхідністю досягнення збалансованості співіснування природного середовища, держави і суспільства
	б) необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє природне середовище
	в) необхідністю розв'язання комплексу екологічних проблем в умовах соціально-економічного зростання
	г) зобов'язаннями України щодо підтримання сталого розвитку

6. Які стратегічні завдання збалансованого розвитку у сфері раціонального використання природно-ресурсного потенціалу?	а) економічно та екологічно обґрунтоване використання земельних ресурсів
	б) удосконалення механізмів регулювання земельних відносин
	в) збереження та відтворення природної родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення
	г) розробка та впровадження рекомендацій для подальшого покращення процесу освіти в рамках збалансованого розвитку
7. У ході польового обстеження території:	а) встановлюється достатність повноти раніше розробленої проектної документації
	б) здійснюється інвентаризація земель
	в) визначається фактичний стан земельних угідь
8. Екологічний підхід до ведення сільськогосподарського виробництва в землекористуванні охоплює такі взаємопов'язані елементи:	г) вивчається необхідність зміни цільового використання і напрямів консервації угідь
	а) формування екологічної свідомості на основі теоретичних знань
	б) упровадження у сферу землекористування ресурсоощадливих технологій
	в) екологізація управління
	г) екологізація виробництва
	д) екологізація технологій
	е) екологізація споживання
	ж) екологізація стилю життя
9. До першої групи орних земель належать:	з) підвищення ефективності виробництва
	а) санітарно-захисні зони
	б) малопродуктивні землі
	в) землі, на яких проводиться залуження або заліснення
	г) орні землі, розміщені на схилах 3–7°, що передбачені для розміщення сівозмін обмеженого використання
10. У системі екологізації землекористування важливе місце належить:	д) рівно великі ділянки на схилах до 3°, які дозволяють розміщати всі культури за інтенсивними технологіями
	а) механізму регулювання раціонального використання та охорони земель
	б) підтриманню бездефіцитного балансу гумусу у ґрунті
	в) обмеженому режиму використання земель
	г) гармонізації взаємовідносин між суспільством та природою

План лекції

Тема 7. Кластерний підхід у сфері збалансованого розвитку землекористування

- 7.1. Кластерна модель землекористування.
- 7.2. Переваги кластерів у моделі збалансованого розвитку землекористування.
- 7.3. Інструментарій реалізації кластерної політики землекористування.
- 7.4. Стратегічні пріоритети кластерного підходу у сфері збалансованого розвитку землекористування.

План семінарського заняття

- 7.1. Що являє собою кластер у сфері збалансованого розвитку землекористування?
- 7.2. Урахування пріоритетів кластеризації у сфері збалансованого розвитку землекористування.
- 7.3. Обґрунтуйте переваги кластерів у сфері збалансованого розвитку землекористування.
- 7.4. Які підприємства сприяють утворенню кластерів у сфері збалансованого розвитку землекористування?
- 7.5. Який інструментарій реалізації кластерної політики землекористування?
- 7.6. Обґрунтуйте необхідність розробки та впровадження в дію Концепції розвитку продовольчих кластерів.
- 7.7. Які пріоритети кластерного підходу у сфері збалансованого розвитку землекористування?
- 7.8. Які стратегічні цілі кластерного підходу у сфері збалансованого розвитку землекористування?
- 7.9. Обґрунтуйте необхідність упровадження антикризової програми розвитку сільськогосподарського землекористування на основі кластерного підходу.

Основні поняття і терміни: кластер, кластерний підхід, кластерна політика, пріоритети кластеризації, продовольчий кластер, інструменти реалізації кластерної політики, антикризова програма розвитку сільськогосподарського землекористування.

Тести для самоконтролю

1. Яку роль виконує кластер для бізнесу?	а) надає реальну можливість забезпечити собі конкурентоспроможність у майбутньому та створювати довгострокову стратегію розвитку підприємств на 5–10 років і більше б) забезпечує цивілізовану конкуренцію, рівняння на лідерів, отримання підтримки від них в) забезпечує обмін ідеями та знаннями між фахівцями г) передбачає наявність Національного науково-виробничого агроекологічного парку, регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій та зміщення акценту ролі держави на реалізацію економічних функцій як агента земельних інтересів
2. Продовжте речення. Кластер забезпечує:	а) можливості для нового застосування на практиці вже давно відомих ідей та концепцій б) сприятливі умови для виникнення та розвитку систематичних та безпосередніх взаємодій між сконцентрованими за географічною ознакою взаємозалежних компаній в) стійкість логістичних потоків між підприємствами кластера г) локалізацію створення нових знань та інновацій на основі тісної взаємодії технологічно поєднаних учасників кластера д) залучення реальних механізмів і технологій управління є) розробку та обґрунтування бізнес-планів
3. Об'єднання в кластери дозволяє:	а) об'єднувати спільні фінансові можливості підприємств б) розширити можливості виходу на зовнішній ринок в) залучати інвестиції через спільну участь в інвестиційних програмах г) використати його інноваційний потенціал
4. Укажіть пріоритети кластеризації у сфері збалансованого землекористування?	а) кластеризація поліпшує бізнес-клімат у господарській діяльності б) створення кластерів сприятиме впровадженню безпечних технологій для землекористування та залучення інвестицій в) продаж сільськогосподарської продукції на регіональних та місцевих ринках г) кластеризація активізує інноваційно-інвестиційний характер сільськогосподарського землекористування д) ефективність кластерів у їхній діяльності виражається підтримкою органів місцевої влади і самоврядування ж) кластеризація активізує перетворення аграрного виробництва в диверсифіковану сферу економіки

Продовження табл.

5. Кластер – це:	а) цілеспрямована група підприємств, яка функціонує на основі таких центрів: генерації наукових знань і бізнесових розробок, підготовки висококваліфікованих спеціалістів
	б) група однакових або подібних елементів, зібраних разом або близько один від одного
	в) галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення рівневеликості ефективності виробництва продукції і сприяння економічному розвитку
6. Продовольчий кластер передбачає:	г) структура підприємств, об'єднаних єдиними матеріальними, фінансовими й інформаційними потоками
	а) упровадження найбільш привабливих методів впливу на покупців, стабілізації та розвитку агропромислового потенціалу
	б) зміцнення конкурентних переваг сільськогосподарського землекористування завдяки використанню нових методів і технологій організації сільськогосподарського виробництва
	в) розвиток ринку продовольства
	г) відновлення українського села
	д) формування екологічнобезпечних агровиробництв
7. Кластеризація земельно-господарських систем являє собою:	є) прискорення розповсюдження інноваційного продукту в національному просторі
	а) об'єднання різнорідних організацій для спільної діяльності, спрямованої на використання земельних ресурсів певної території
	б) добровільне об'єднання суб'єктів земельно-господарських відносин та інших підприємств і організацій, що поєднані за ознакою територіальної близькості
	в) формування земельних кластерів у вигляді кооперативів
8. Метою створення кластера є:	г) групу підприємств, що ведуть спільну виробничу, маркетингову, страхову та фінансову діяльність
	а) створення передумов для розвитку інноваційних процесів
	б) організація регіонального інноваційного розвитку, відповідно до якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній
	в) отримання більшого ефекту порівняно з окремими галузями й секторами промисловості від фінансових інструментів, застосовуваних державою
	г) забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств і регіону в цілому на внутрішніх та зовнішніх ринках

9. Регіональний кластер – це:	а) група споріднених взаємопов'язаних галузей промисловості та сфери послуг, що успішно спеціалізується на міжнародному поділі праці б) інтеграція форм економічної діяльності, яка не суперечить загальній стратегічній лінії розвитку території та надає регіону значні переваги та можливості в) просторова агломерація схожих і взаємопов'язаних форм економічної діяльності, яка становить основу місцевого середовища, сприяє обміну знаннями, стимулює різні форми навчання і адаптації г) включення регіону в глобальні процеси розвитку як самостійного суб'єкта економіки за допомогою територіальних мережевих структур
10. Процес створення кластера складається з таких етапів:	а) формування ініціативної групи, що полягає в об'єднанні достатньої кількості виробників, які погоджуються з ідеєю створення кластера та приймають рішення щодо подальших дій б) визначення організацій, що підтримуватимуть кластер шляхом надання спеціальних знань і технологій в) визначення організацій, що будуть обслуговувати суб'єктів кластера г) розробка проекту, коли ініціативна група та її учасники розробляють реалістичний та взаємоузгоджений проект

План лекції

Тема 8. Креативне землекористування у сфері збалансованого розвитку

- 8.1. Креативна концепція землекористування.
- 8.2. Креативний підхід у землекористуванні, заснований на конвергенції.
- 8.3. Апробація нових ідей та продуктів у сфері збалансованого землекористування.

План семінарського заняття

- 8.1. Розкрийте основні наукові гіпотези походження креативності.
- 8.2. Що являє собою землекористування у сфері збалансованого розвитку, засноване на знаннях?
- 8.3. Що таке креативна концепція землекористування?
- 8.4. Опишіть елементи новаторської діяльності у сфері збалансованого землекористування.
- 8.5. У чому полягає сутність креативного підходу в землекористуванні, що заснований на конвергенції?
- 8.6. Розкрийте сутність креативного підходу в землекористуванні, що заснований на теорії земельного менеджменту.
- 8.7. Як здійснюється апробація нових ідей та продуктів у сфері збалансованого землекористування.
- 8.8. Оптимізація землекористування на основі збалансованого розвитку сільських територій.
- 8.9. Обґрунтуйте стратегічний план модернізації землекористування.

Основні поняття і терміни: креативність, збалансоване землекористування, засноване на знаннях, креативна концепція землекористування, новаторська діяльність у землекористуванні, креативний підхід, заснований на конвергенції, креативний підхід, заснований на теорії земельного менеджменту, апробація ідей, стратегічний план модернізації землекористування.

Тести для самоконтролю

1. Серед теоретичних засад еколого-економічної оптимізації сільськогосподарського використання земельних ресурсів ключове місце належить:	а) комплексному врахуванню об'єктивних та екологічних законів
	б) концепції формування просторових передумов для економічного зростання за рахунок отримання максимально можливих обсягів сільськогосподарської продукції за умови мінімальних екологічних втрат
	в) еколого-економічному районуванню території як основи організації збалансованого землекористування
	г) природно-сільськогосподарському районуванню території

2. Які з цих видів діяльності є креативними?	а) землепорядне проектування
	б) земельні відносини
	в) професійна та наукова діяльність
	г) будівництво
	д) освіта
	є) мистецтво
	ж) сільське господарство
3. Здатність критично мислити та генерувати нові ідеї у землекористуванні сприятиме:	а) формуванню ефективного розвитку сільських територій
	б) створенню привабливого іміджу села
	в) створенню сприятливого інвестиційного клімату
	г) креативності землекористування
4. Науково-технічні розробки і нововведення у сфері землекористування є...	а) матеріалізацією нових ідей і знань, відкриттів, винаходів і науково-технічних розробок у процесі виробництва з метою їхньої комерційної реалізації для задоволення певних запитів землевласників та землекористувачів
	б) створенням передумов для збалансованого розвитку ґрунтового покриву та призупинення негативних процесів, що відбуваються на землях країни
	в) додатком нового знання з метою їхнього практичного застосування
	г) проміжним результатом науково-виробничого циклу, і у міру практичного застосування перетворюються на науково-технічні інновації
	д) застосуванням наукових знань у сфері землекористування
5. Для формування умов інноваційно орієнтованого землекористування необхідно:	а) відкоригувати функції органів системи управління земельними ресурсами
	б) сприяти розвитку науки, підготовки наукових кадрів і малого інноваційного підприємництва в землекористуванні
	в) створювати програми, спрямовані на підвищення інноваційної активності в сфері використання землі
	г) формувати державні замовлення на науково-дослідні роботи щодо організації раціонального використання й охорони земель
	д) запроваджувати податкові та інші важелі регулювання
	є) здійснювати посередництво у взаємодії академічної, вузівської та прикладної науки
6. Конвергенція у сільськогосподарському землекористуванні дозволяє:	а) приблизити, поєднати елементи системи різної природи, підпорядкувавши їх виконання загальної мети, визначеної суб'єктом управління
	б) забезпечити узгоджену взаємодію щодо впорядкування системи сівозмін по відношенню до якісних параметрів ґрунтового покриву
	в) забезпечити окупність затрат на вирощування основних сільськогосподарських культур
	г) захистити ґрунти від ерозії
	д) виробляти таку продукцію, яка відповідатиме пріоритету екології над економікою

7. Які є важливі умови організаційного характеру щодо встановлення складу земельних угідь, системи розвитку галузей сільського господарства та впорядкування угідь?	а) рельєф території
	б) сонячна радіація
	в) напрями схилів
	г) урахування факторів водно-повітряного та температурного режимів
	д) впорядкування системи сівозмін
8. З перелічених нижче елементів назвіть антагоністичні пари:	є) забезпечення запланованої окупності затрат на вирощування основних сільськогосподарських культур
	а) використання і охорона землі
	б) державне регулювання і вільно керований ринок
	в) кількість і якість земельних ресурсів та виробленої продукції
	г) розвиток малих та середніх підприємств
9. Зосередження уваги на контрольно-інспекційній функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямовані на процес реалізації стратегії ефективного сільськогосподарського землекористування належить до конвергенції таких двох антиподів:	д) державні і приватні інтереси
	є) внутрішній і зовнішній ринки
	а) інтенсифікація та гуміфікація
	б) державна та приватна форми власності
	в) використання і охорона земель
10. Продовжте речення. Конвергенція ринкової економіки та державного регулювання:	г) екологічна безпека та підвищення родючості ґрунтів
	а) передбачає гармонізацію землекористування і стану природного середовища
	б) є визначальним фактором впливу на процес економічного розвитку землекористування
	в) є прикладом антагоністичних пар
	г) виступає теоретичною та методологічною основою соціально-економічного прогресу для досягнення конкретних цілей тим чи іншим суб'єктам господарювання на землі
11. Розроблення нових еколого-економічних підходів до аграрного землекористування та всебічне обґрунтування пріоритетів раціонального використання земельних ресурсів сприяє:	а) підвищенню ефективності використання потенціалу земель сільськогосподарського призначення
	б) розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва
	в) мінімізації ризиків у землекористуванні
	г) формуванню новітніх напрямів ґрунтозахисних систем землеробства
	а) розміщення господарських центрів
12. Під час упорядкування території сівозмін передбачається:	б) розміщення бригадних ділянок
	в) розміщення полезахисних лісосмуг
	г) розміщення і чергування сільськогосподарських культур

Модуль 3. Показники збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування

План лекції

Тема 9. Диверсифікація виробництва в сільському господарстві

9.1. Виробнича диверсифікація у сфері збалансованого землекористування.

9.2. Фінансова диверсифікація і у сфері збалансованого землекористування.

9.3. Галузева диверсифікація в землекористуванні.

9.4. Диверсифікація як засіб підвищення стійкості в землекористуванні.

План семінарського заняття

9.1. Що являє собою диверсифікація виробництва в сільському господарстві?

9.2. Що таке виробнича диверсифікація у сфері збалансованого землекористування?

9.3. Охарактеризуйте основні елементи фінансової диверсифікації у сфері збалансованого землекористування.

9.4. Що являє собою галузева диверсифікація в землекористуванні?

9.5. Охарактеризуйте алгоритм прийняття управлінських рішень у сільськогосподарському землекористуванні.

9.6. Диверсифікація як засіб підвищення стійкості в землекористування.

Основні поняття і терміни: диверсифікація виробництва, виробнича диверсифікація, фінансова диверсифікація, галузева диверсифікація, класична диверсифікація, специфічна диверсифікація, галузі сільського господарства, горизонтально інтегрована та горизонтально не інтегрована диверсифікація, управління стратегіями диверсифікації.

Тести для самоконтролю

1. Що являє собою агроландшафтно-екологічне районування?	а) величина техногенного навантаження на природне середовище
	б) територія, яка характеризується однаковим кліматом в межах однієї природної зони
	в) науково обґрунтовану систему зонування території для цілей планування розвитку сільського господарства
	г) розчленування території за екологічними ознаками відповідно до якісних характеристик навколишнього середовища

2. Назвіть специфічні особливості сільського господарства:	а) існування взаємозалежності і взаємодоповнюваності окремих галузей, що вимагає всебічного обґрунтування галузевої структури
	б) сільське господарство розвивається на основі різних форм власності
	в) на відміну від інших галузей матеріального виробництва, земля в сільському господарстві є основним засобом виробництва
	г) аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності
3. За якого з видів диверсифікації сільськогосподарська продукція однієї галузі може бути використана на виробниче споживання в інших галузях?	а) горизонтально рівновелика диверсифікація
	б) виробнича диверсифікація
	в) горизонтально інтегрована диверсифікація
	г) галузева диверсифікація
4. За якого з видів диверсифікації сільськогосподарські галузі відносно одна одної діють автономно?	а) горизонтальна диверсифікація
	б) виробнича диверсифікація
	в) горизонтально інтегрована диверсифікація
	г) галузева диверсифікація
5. Який з видів диверсифікації передбачає збільшення сукупності функціонуючих на підприємстві галузей, які на стадії виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції – кінцевого споживання, проміжної (насіння, корми) і сировини для промислової переробки – технологічно не пов'язані між собою?	а) класична
	б) вертикально неінтегрована
	в) продуктово-асортиментна
	г) галузева
6. Назвіть недоліки галузевої диверсифікації у сільському господарстві?	а) інтеграція галузей сільського господарства підвищує рівень їх завантаженості
	б) диверсифікація не завжди дає змогу використати переваги спеціалізованого галузевого виробництва
	в) при галузевій диверсифікації зменшиться ступінь ризику в сільському господарстві через ліквідацію залежності від єдиного виду продукції
	г) диверсифікацію недоцільно застосовувати в галузях з низьким рівнем концентрації виробництва

7. Розвиток диверсифікації сільськогосподарських підприємств сприяє:	а) упровадженню інновацій
	б) раціональному використанню ресурсного потенціалу села
	в) забезпеченню стратегічного розвитку сільської місцевості
	г) забезпеченню зайнятості населення
8. Розставте у хронологічному порядку алгоритм управління стратегіями диверсифікації в сільському господарстві:	а) визначення та аналіз найбільш прийнятних стратегій диверсифікації
	б) уточнений аналіз та оптимізація вибору стратегій, їх деталізація
	в) контроль і оцінка результатів
	г) аналіз ефективності наявного бізнес-портфеля
9. Організація території землекористування передбачає:	д) визначення доцільності диверсифікації на основі вивчення проблем, які вона допоможе розв'язати, формування її мети і завдань
	а) ґрунтозахисне впорядкування орних земель (контурно-меліоративну організацію території)
	б) обґрунтування складу, структури та розміщення основних елементів агроландшафту
	в) формування системи полів і сівозмін
10. Укажіть позитивні наслідки від впровадження диверсифікаційних процесів у сільському господарстві?	г) формування біоцентрично-мережевої структури агроландшафту
	д) чергування культур з урахуванням природних умов поля чи робочої ділянки
	а) збільшення асортименту товарів
	б) надбання цінного досвіду
	в) збільшення кількості конкурентів
	г) зменшення фінансових ризиків сільськогосподарського виробництва
	д) раціональне та комплексне використання виробничих ресурсів
	є) забезпечення новими робочими місцями
11. Система сівозмін та організація їх ведення передбачає:	з) зниження витрат на одиницю продукції
	і) залежність від природно-кліматичних умов
	а) визначення типів та видів сівозмін
	б) чергування культур з урахуванням природних умов поля чи робочої ділянки
	в) складання планово-картографічних матеріалів з ведення сівозмін
	г) визначення напрямку використання сільськогосподарських угідь
	д) урахування однорідності ґрунтового покриву та рельєфу місцевості

План лекції

Тема 10. Еколого-економічна оцінка збалансованого землекористування

- 10.1. Екологічний аудит землекористування.
- 10.2. Оцінка існуючого та проектного стану використання земель.
- 10.3. Еколого-економічна експертиза проектів землекористування.
- 10.4. Прогноз потенційних впливів на збалансоване використання земель.

План семінарського заняття

- 10.1. Як здійснюється екологічний аудит землекористування?
- 10.2. Як проводиться оцінка наявного стану використання земель?
- 10.3. Коли проводиться оцінка проектного стану використання земель?
- 10.4. Науково-методичні та правові основи організації території, спрямованої на збалансований розвиток.
- 10.5. Як здійснюється аналіз природно-кліматичних умов землекористування?
- 10.6. Чи проводиться еколого-економічна експертиза проектів землекористування?
- 10.7. Як здійснюється еколого-економічне обґрунтування проектів землеустрою?
- 10.8. Прогноз потенційних впливів на збалансоване використання земель.

Основні поняття і терміни: екологічний аудит землекористування, внутрішній екологічний аудит, зовнішній екологічний аудит, оцінка стану використання земель, експертиза проектів землекористування, експертиза з питань землеустрою, потенційний вплив на збалансоване використання земель.

Тести для самоконтролю

1. Що таке екологічний аудит у землекористуванні?	а) це економіко-правовий механізм стимулювання інноваційної діяльності, коли землекористувач самостійно ініціює проведення екологічного аудиту своєї діяльності з метою отримання рекомендацій щодо оптимальної організації робіт з раціонального землекористування
---	---

Продовження табл.

	б) перевірка екологічності господарської діяльності діючого підприємства, охорони оточуючого середовища з метою її достовірності, повноти, реальності відповідності природоохоронному законодавству, регламентуючим актам і напрацювання рекомендацій зі зниження фактичних або потенційних екологічних, фінансових і інших збитків, екологічних затрат в) механізм реалізації конституційних прав громадян на безпечне навколишнє середовище та забезпечення екологічної безпеки на рівні окремих підприємств, територій і держави в цілому г) це механізм державного управління землекористуванням та охороною довкілля (у разі, коли законом встановлено обов'язкове аудитування екологічнобезпечних підприємств або видів діяльності
2. Укажіть основні цілі екологічного аудиту:	а) виявлення ступеня об'єкта, доцільність якого пов'язана з небезпечним впливом на довкілля б) встановлення ділянок забрудненого навколишнього середовища, масштабів забруднення в) оцінка земельно-ресурсного потенціалу конкретних ділянок, територій г) одержання інформації про рівень екологічної безпеки господарства д) встановлення видів та оцінка рівнів техногенного навантаження на навколишнє середовище є) виявлення пріоритетів вирішення проблем природоохоронного характеру, що стоять перед підприємством ж) оцінка стану діяльності господарюючого суб'єкта, розробка рекомендацій щодо землеохоронних заходів, їх вартісна оцінка
3. Що є джерелами інформації екологічного аудиту сільськогосподарського землекористування?	а) стан землі б) початкові дані державного обліку земель (форми статистичної звітності, дані агрохімічного та санітарного обстеження) в) прогнозні оцінки впливу на навколишнє природне середовище г) відбір та аналіз зразків ґрунту
4. Інтегральний показник екологічного стану земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств повинен враховувати:	а) агроекономічний потенціал ґрунтів б) додана вартість продукції сільського господарства в) потенційну еколого-економічну результативність сільськогосподарського землекористування г) бал бонітету ґрунту

5. Що таке екологічний менеджмент?	а) попередження негативної антропогенної дії в процесі виробництва, споживання чи утилізації продукції, яка виготовляється
	б) ініціативна та результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення їх власних екологічних цілей, проектів та програм, розроблених на основі принципів екоефективності і екосправедливості
	в) менеджмент, що здійснюється в інтересах суб'єктів господарювання і держави і пов'язаний з перевіркою діяльності господарюючих суб'єктів з метою встановлення відповідності їхньої роботи вимогам екобезпеки
	г) менеджмент, що передбачає діяльність органів і економічних служб суб'єктів господарювання, головним чином спрямована на дотримання обов'язкових вимог природоохоронного законодавства та на розробку і реалізацію відповідних цілей, проектів та програм
6. Розміщення і формування земельного масиву господарства полягає в...	а) наданні землеволодінню або землекористуванню кращої конфігурації та форми
	б) визначенні місця розташування господарства і його землекористування
	в) урахуванні наявного устрою та стану території
	г) внесенні до складу земельного масиву господарства окремих ділянок, що раніше належали іншим землевласникам і землекористувачам
7. Що таке частка від розподілу певного землеволодіння і землекористування на периметр квадрата тієї самої площі як фігури, що має найменший квартал?	а) умови використання земель
	б) коефіцієнт компактності
	в) контурна система захисту ґрунтів
	г) коефіцієнт дальноземелля
8. Що таке відстань між найвіддаленішими частинами (крайніми точками) землекористування, вимірювана по дорогах?	а) умови використання земель
	б) коефіцієнт дальноземелля
	в) контурна система захисту ґрунтів
	г) довжина землеволодіння і землекористування
9. Проекти впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань та створення нових можуть складати в разі:	а) ліквідації недоліків у землекористуванні
	б) здійснення економіко-землепорядної оптимізації землекористування в процесі ринкового обігу земель
	в) виходу власників земельних ділянок із сільськогосподарських підприємств та створення фермерських або селянських господарств
	г) реорганізації сільськогосподарських підприємств

10. Експертиза з питань землеустрою проводиться з метою визначення відповідності:	а) виконаної нормативної грошової оцінки земель вимогам нормативно-правових актів
	б) розробленої документації із землеустрою вимогам земельного законодавства та іншим нормативним документам з питань землеустрою
	в) визначення відповідності фактичного землекористування правостановлюючим документам
	г) зміни цільового призначення земельних ділянок
11. До екологічно стійких чинників в агроландшафтах належать:	а) обмеження у використанні угідь
	б) різноманітність ґрунтового покриву
	в) розміщення ползахисних лісосмуг
	г) створення життєвого простору для дикої флори та фауни
12. Еколого-економічна класифікація орних земель за придатністю для вирощування сільськогосподарських культур визначається:	а) ступенем відповідності якості ґрунтів оптимальним вимогам рослин
	б) ступенем еродованості або іншими факторами, які впливають на ефективність землеробства
	в) за окупністю витрат на вирощування сільськогосподарських культур
	г) за ступенем розміщення орних земель стосовно крутизни схилів

План лекції

Тема 11. Показники збалансованого землекористування

- 11.1. Аналіз складу та структури землекористування.
- 11.2. Економічна ефективність використання земельних ресурсів.
- 11.3. Екологічна ефективність використання земельних ресурсів.
- 11.4. Інтенсивність використання земельних ресурсів.

План семінарського заняття

- 11.1. Як здійснюється аналіз складу і структури земельних угідь?
- 11.2. Як визначається рівень інтенсивності використання земельних ресурсів?
- 11.3. Як розраховується натуральні показники інтенсивності використання земельних ресурсів?
- 11.4. Як розраховуються вартісні показники інтенсивності використання земельних ресурсів?
- 11.5. Що являє собою економічна ефективність інтенсифікації сільського господарства?
- 11.6. Що таке економічна ефективність використання земельних ресурсів?
- 11.6. Що таке екологічна ефективність використання земельних ресурсів?
- 11.7. Розкрийте вартісні показники економічної ефективності використання землі.
- 11.8. Розкрийте натуральні показники економічної ефективності використання землі?
- 11.9. Як розраховується рівень рентабельності та норма прибутку?

Основні поняття і терміни: інтенсивність використання земельних ресурсів, інтенсивність сільськогосподарського виробництва, ефективність використання земельних ресурсів, натуральні показники ефективності, вартісні показники ефективності, аналіз структури земельних угідь, економічна оцінка ефективності виробництва, рівень рентабельності, норма прибутку.

Тести для самоконтролю

1. Як називається комплекс заходів щодо знаходження оптимального варіанта використання і охорони земель на рівні території сільської (селищної) ради з метою їх використання в еколого-безпечному режимі?	а) збалансоване землекористування
	б) екологічна оптимізація структури земельних угідь
	в) екологічна стабільність землекористування
	г) коефіцієнт антропогенного навантаження

2. Як називається сівозміна, проєкт якої перенесено на територію землекористування господарства?	а) освоєна
	б) ґрунтозахисна
	в) виробничого призначення
	г) запроваджена
3. Від чого залежить структура земельних угідь?	а) від рельєфу місцевості
	б) від виробничого напрямку сільськогосподарського підприємства
	в) від раціональності їх використання
	г) від якості ґрунтів
4. Для аналізу стану земельних угідь використовують такі показники:	а) ефективність використання ріллі
	б) питома вага орних земель у площі сільськогосподарських угідь (рівень розораності)
	в) питома вага осушених (зрошуваних) земель у площі сільськогосподарських угідь
	г) відношення посівної площі до площі ріллі (частка ріллі в обробітку)
5. Що є головним критерієм ефективності сільськогосподарського виробництва?	а) ступінь результативності виробництва
	б) обсяг національного доходу і максимізація його за найменших затрат живої й уречевленої праці
	в) величина максимального виробництва необхідної сільськогосподарської продукції з кожного гектара землі за найменших затрат суспільної праці на одиницю продукції
	г) ознака, на основі якої оцінюється діяльність або визначаються параметри на перспективу
6. Виробництво окремих видів тваринницької продукції на 100 гектарів відповідних земельних угідь – це:	а) натуральний показник ефективності використання землі
	б) показник інтенсивності використання землі
	в) вартісний показник ефективності використання землі
	г) рентабельність
7. Які культури є найбільш інтенсивними в загальній площі або господарства, або регіону, або країни?	а) картопля
	б) овочі
	в) цукровий буряк
	г) льон
	д) зернові культури
	е) багаторічні та однорічні трави
8. Як розраховується ступінь господарського використання землі?	ж) соняшник
	з) кукурудза на зерно
	а) як частка від ділення площі ріллі і багаторічних культурних насаджень на площу сільськогосподарських угідь
	б) діленням площі сільськогосподарських угідь на всю земельну площу господарства
	в) відношенням площі посівів разом із площею повторних посівів до посівної площі господарства
	г) відношенням вартості валової продукції до одного гектара сільськогосподарських угідь

9. Як називається показник, що відображає відношення вартості продукції, отриманої з одного гектара, до середніх витрат на один гектар?	а) трудомісткість
	б) фондомісткість
	в) окупність витрат
	г) питома вага валової продукції
10. Який показник відображає річні виробничі витрати на гектар сільськогосподарських угідь або на голову худоби?	а) показник умовних витрат
	б) інтенсивність виробництва окремих сільськогосподарських культур
	в) показник інтенсифікації виробництва
	г) показник рівня інтенсивності сільського господарства
11. Як називається коефіцієнт, що використовується з метою оцінки впливу складу угідь на екологічну стабільність території?	а) коефіцієнт екологічної стабільності території
	б) коефіцієнт морфологічної стабільності рельєфу
	в) коефіцієнт екологічного впливу угідь на навколишні землі
	г) коефіцієнт антропогенного навантаження
12. Основні вимоги до проектування полів сівозмін:	а) рівновеликість полів
	б) оптимальна форма полів
	в) співвідношення сторін полів
	г) різноманітність ґрунтового покриття
13. Які показники відносяться до екологічної ефективності використання земель?	д) компактність землекористування
	а) склад і співвідношення земельних угідь, питома вага просапних культур у сівозміні, чистий дохід
	б) рівень задоволення потреб у сільськогосподарській продукції, капітальні затрати і щорічні витрати на природоохоронні заходи, структура посівних площ
	в) склад і співвідношення земельних угідь, питома вага просапних культур у сівозмінах, баланс гумусу в ґрунті, забруднення території, питома вага виробленої екологічно чистої продукції, показник екологічної стабільності ландшафту, розораність сільськогосподарських угідь
14. Які показники відносяться до економічної ефективності використання земель?	г) чистий дохід, вартість валової і товарної продукції, розмір капіталовкладень, терміни їх окупності, плата за використання земель
	а) визначення класів еколого-економічної придатності вирощування сільськогосподарських культур, вартість валової і товарної продукції, рівень рентабельності, розмір капіталовкладень і термін їх окупності, розмір виробничих витрат, чистий дохід з одиниці площі
	б) чистий дохід з одиниці площі, баланс гумусу в ґрунті, окупність затрат, плата за землю
	в) визначення класів еколого-економічної придатності вирощування сільськогосподарських культур, виробництво еколого-економічної продукції, чистий дохід, вартість валової і товарної продукції

	г) структура посівних площ, питома вага просяних культур у сівозміні, визначення класів еколого-економічної придатності вирощування сільськогосподарських культур
15. Які необхідні показники для розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності території?	а) площа угідь, коефіцієнт морфологічної стабільності території, коефіцієнт екологічної стабільності відповідного угіддя
	б) площа угідь, бал бонітету, коефіцієнт морфологічної стабільності території, грошова оцінка угідь, бал антропогенного навантаження
	в) площа угідь, коефіцієнт морфологічної стабільності території, бал антропогенного навантаження, потужність гумусового горизонту
	г) площа угідь, коефіцієнт морфологічної стабільності території, річний змив ґрунту, коефіцієнт екологічної стабільності відповідного угіддя
	д) площа угідь, бал бонітету, коефіцієнт морфологічної стабільності території, коефіцієнт екологічної стабільності відповідного угіддя
16. Що розуміють під поняттям «оптимальний розмір землекористування»?	а) такий розмір землекористування, що встановлений нормативно-правовими актами, який забезпечує дотримання режиму використання окремих категорій земель і відповідає їх основному господарському призначенню
	б) такий розмір землекористування, який за інших рівних умов забезпечує кращий результат виробничої діяльності, сприяє найбільш продуктивному використанню землі, праці та матеріально-технічних засобів
	в) такий розмір землекористування, де можливе розміщення виробництва сільськогосподарського підприємства в керованих розмірах (без надмірних витрат на подолання відстаней) при забезпеченні його галузей необхідним для успішного розвитку складом і площею угідь
	г) такий розмір землекористування, який забезпечує кращі умови для просторового розміщення землекористування, надання землекористуванню оптимальної форми
17. Що таке розораність?	а) це співвідношення площі ріллі до загальної площі господарства
	б) це співвідношення площі ріллі до загальної площі сільськогосподарських угідь
	в) це співвідношення площі сільськогосподарських угідь до загальної площі господарства
	г) це співвідношення площі лісів до загальної площі сільськогосподарських угідь

План лекції

Тема 12. Концепція збалансованого землекористування на основі бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті

12.1. Актуальні проблеми відтворення і збереження родючості ґрунтів в контексті збалансованого землекористування.

12.2. Методика визначення балансу гумусу в ґрунті.

12.3. Управління структурою посівів, що забезпечує бездефіцитний баланс гумусу в ґрунті.

План семінарського заняття

12.1. У чому полягає сутність концептуальних засад ресурсоощадного землекористування?

12.2. У чому полягає роль гумусу в галузі охорони земель?

12.3. Чим зумовлена необхідність контролю за використанням гумусного стану ґрунтів?

12.4. У чому полягає сутність збереження і відтворення родючості ґрунтів?

12.5. У чому полягає зміст методики визначення балансу гумусу в ґрунті?

12.6. Як визначається баланс гумусу в ґрунтах за існуючої структури посівів?

12.7. Як здійснюється управління структурою посівів, що забезпечує бездефіцитний баланс гумусу в ґрунті?

12.8. Як використовуються комп'ютерні технології процесу управління гумусним станом ґрунту?

12.9. Що входить в зміст поняття «нова парадигма збереження родючості ґрунту»?

Основні поняття і терміни: родючість ґрунтів, баланс гумусу, контурно-меліоративна організація території, технологічні групи ґрунтів, гумус, бездефіцитний баланс гумусу, управління структурою посівів, втрати гумусу.

Тести для самоконтролю

1. Що таке гумус?	а) регулятор всіх ґрунтових процесів
	б) біоенергетична основа родючості
	в) розклад рослинних і тваринних решток
	г) комплекс органічних сполук складної будови

2. Мінералізація гумусу під окремими культурами (кукурудза, цукрові буряки, соняшник, картопля) складає:	а) складає 1,0 т/га
	б) складає 5,0 ц/га
	в) складає 2,0–2,5 т/га
	г) складає 3,0 т/га
3. Назвіть основне завдання державної політики в галузі охорони земель:	а) забезпечення поповнення запасів доступних для рослин форм поживних речовин
	б) відтворення і збереження гумусу
	в) стимулювання біологічної активності ґрунту
	г) забезпечення нагромадження гумусу
4. Якщо урожайність цукрових буряків 300 ц/га, то при відчуженні побічної продукції з ґрунту виноситься врожаєм:	а) більш як 2,0 т/га гумусу
	б) більш як 2,5 ц/га гумусу
	в) більш як 2,5 т/га гумусу
	г) більш як 2,0 ц/га гумусу
5. Які якісні параметри дозволяють залежно від видів культур визначити баланс гумусу після кожної вирощеної культури?	а) гранулометричний склад ґрунту
	б) урожайність сільськогосподарських культур
	в) спосіб використання супутньої продукції
6. Які культури вигідно розміщувати на схилах до 3°?	а) зерно-трав'яну групу культур
	б) багаторічні злакові трави на насіння
	в) просапну групу культур (цукрові буряки, картопля, соняшник, овочі)
	г) зернові культури
7. Як досягається збереження родючості ґрунту?	а) шляхом внесення додаткової кількості мінеральних добрив
	б) шляхом внесення підвищених доз органічних добрив (гною)
	в) шляхом збільшення поголів'я худоби
	г) залежно від способу використання супутньої продукції
8. Скільки складає коефіцієнт перетравлення грубих і зелених кормів (тої частини кормів, яка в процесі перетравлення тваринами трансформується у приріст м'яса, молока, в енергію)?	а) 0,217
	б) 0,51
	в) 0,25
	г) 0,39
9. Яке найбільш економічно вигідне джерело нагромадження гумусу в ґрунті?	а) розширення посівів багаторічних бобових трав
	б) розширення посівів поживних або проміжних культур
	в) розширення посівів однорічних трав
	г) розширення посівів зернових культур

10. Яке завдання комп'ютерних технологій у системі управління родючістю ґрунту?	а) економія робочого часу
	б) більш оперативне отримання інформації про баланс гумусу в ґрунті
	в) передача інформації через систему комп'ютерного забезпечення зацікавленим в цьому фізичним і юридичним особам
	г) оптимізація виробництва
11. Що є основною властивістю ґрунтів?	а) родючість
	б) поживний режим
	в) вміст гумусу
	г) щільність та водопроникність

Модуль 4. Шляхи та перспективи забезпечення збалансованого розвитку сільських територій

План лекції

Тема 13. Особливості збалансованого розвитку землекористування в об'єднаних територіальних громадах

13.1. Стратегічні пріоритети щодо вирішення проблем створення об'єднаних територіальних громад.

13.2. Пропозиції щодо оптимізації і трансформації землекористувань.

13.3. Розв'язання проблеми використання та охорони земель на територіях об'єднаних територіальних громад.

План семінарського заняття

13.1. Розкрийте механізм стимулювання громад до об'єднання.

13.2. Укажіть найгостріші проблеми використання земельних та інших природних ресурсів на територіях об'єднаних територіальних громад.

13.3. Розкрийте зміст землекористування в межах територій об'єднаних територіальних громад.

13.4. Які чинники вимагають упорядкування використання земельних та інших природних ресурсів?

13.5. Охарактеризуйте сучасний стан використання земельного фонду.

13.6. Як здійснюється охорона та відтворення земельних та інших природних ресурсів на території та об'єктах природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, рекреаційного та історико-культурного призначення?

13.7. Як здійснюється оцінка природно-ресурсного потенціалу та стану його використання?

13.8. Назвіть стратегічні інвестиційні пріоритети на коротку перспективу розвитку землекористування.

13.9. Розкрийте пропозиції щодо оптимізації та трансформації землекористувань.

13.10. Які шляхи та способи розв'язання проблем в об'єднаних територіальних громадах.

Основні поняття і терміни: об'єднана територіальна громада, органи місцевого самоврядування, розподіл земельного фонду, охорона земельних ресурсів, типізація сільськогосподарських земель, екологічна

стійкість земельних ресурсів, природно-ресурсний потенціал, територіальний розвиток та оптимізація землекористування.

Тести для самоконтролю

1. Що є спроможною територіальною громадою?	а) громади, що наділяються такими повноваженнями та ресурсами, як і міста обласного значення
	б) громади, у яких кошти передбачаються для реалізації серйозних проектів місцевого розвитку
	в) громади, у яких місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення місцевих проблем органами місцевого самоврядування в інтересах жителів громади
	г) громада, у якій відстань до її найдальшого населеного пункту має бути такою, що не перевищує 30 км
2. Через що виникла складна ситуація у використанні земельних та інших природних ресурсів на території об'єднаних територіальних громад?	а) через майже повну відсутність у територіальних громад інформації про права на землю та інші природні ресурси, їх потенціал, стан використання та охорони
	б) через відсутність умов для розвитку бізнесу
	в) через незадовільне законодавче та інформаційне забезпечення і захист прав власності сільських жителів на землю і інші природні ресурси
	г) через ігнорування проблеми введення в економічний оборот землі як капіталу, ресурсно-комплексного підходу до розвитку сільських територій у процесі трансформації земельних відносин
3. Як має здійснюватися охорона земель:	а) шляхом розробки проектів організації території з установленням режиму їх використання
	б) шляхом визначення цільового призначення земель, проведення зонування території громади із встановленням меж зон з особливим режимом використання
	в) шляхом контролю за станом ґрунтового покриву
	г) шляхом забезпечення захисту земель від ерозії, виснаження, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям
4. Укажіть основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси?	а) сільське господарство
	б) промисловість
	в) енергетика та транспорт
	г) оборонна діяльність

5. Що таке сільськогосподарське виробництво?	а) це виробництво сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури б) це вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з процесами її вирощування та використання на нехарчові цілі в) це динамічна система, яка постійно змінюється під впливом кон'юнктури ринку, розвитку технологій виробництва сільськогосподарської продукції, впровадження нових сортів культур г) це центральна ланка агропромислового комплексу країни
6. У комунальній власності перебувають:	а) усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності б) земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в) землі під об'єктами природно-заповідного фонду г) земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності незалежно від місця їх розташування
7. Як здійснюється організація ефективного використання і охорони земель та інших природних ресурсів і територіальна організація муніципального управління землекористуванням?	а) шляхом формування та встановлення земельних сервітутів б) шляхом визначення пріоритетів розвитку земельних відносин та землекористування з урахуванням зональних та місцевих особливостей в) шляхом встановлення меж зон територіальних обмежень (обтяжень) у використанні земель та інших природних ресурсів та ідентифікації прав на них г) шляхом створення організаційно-правових умов для розвитку паритетних відносин між бізнесом, власниками землі та територіальною громадою
8. Як здійснюється планування землекористування, землеустрій та створення збалансованого і інвестиційно привабливого землекористування?	а) шляхом впровадження системи форсайту б) шляхом запровадження системи прийняття рішень у сфері використання земель та інших природних ресурсів тільки на основі прогнозування та проєктів землеустрою, узгоджених з інтересами громадян та територіальної громади в) шляхом здійснення зонування земель за їх категоріями та типами землекористування за придатністю земель та інвестиційною привабливістю сільськогосподарського та рекреаційного землекористування г) шляхом створення актуалізованої планово-кадастрової основи на землі в межах і за межами населених пунктів

9. Укажіть заходи із забезпечення збалансованого розвитку землекористування на місцевому рівні?	а) трансформація аграрного сектору економіки з урахуванням рівня їх екологічної адаптованості
	б) здійснення широкомасштабних заходів із соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів з урахуванням вимог збереження довкілля
	в) запровадження моніторингу збалансованого розвитку
	г) визначення ключової ролі територіальних громад у реалізації цілей збалансованого розвитку
10. Для покращення ситуації щодо управління землекористуванням територіальною громадою, здійснення заходів щодо збільшення інвестиційної привабливості різних типів землекористування, ключовими є питання:	а) створення умов для розвитку бізнесу
	б) розмежування земель державної і комунальної власності та створення інформації про земельні ресурси
	в) створення планово-картографічної основи для здійснення планування, раціоналізації і капіталізації землекористування
	г) створення системи нарощування біоресурсного потенціалу земель

План лекції

Тема 14. Синергія напрямів впливу на збалансований розвиток землекористування.

14.1. Необхідність наукових досліджень, спрямованих на збалансований розвиток землекористування.

14.2. Освіта та людський капітал в напрямку збалансованого розвитку землекористування.

14.3. Новітні горизонти збалансованого розвитку землекористування.

План семінарського заняття

14.1. У чому полягає об'єктивна необхідність впровадження наукових досліджень, спрямованих на збалансований розвиток землекористування?

14.2. Яка необхідність формування законодавчої та інституційної бази збалансованого розвитку землекористування?

14.3. Розкрийте сутність структурної перебудови та екологізації економіки України.

14.4. Яка роль освіти та людського капіталу в напрямку збалансованого землекористування?

14.5. Обґрунтуйте екологічні проблеми в контексті переходу до збалансованого розвитку.

14.6. Які новітні горизонти збалансованого розвитку землекористування?

Основні поняття і терміни: збалансована система землекористування, стійкий розвиток, освіта, людський капітал, горизонти збалансованого розвитку, доктрина збалансованого розвитку.

Тести для самоконтролю

1. Під час створення екологічно збалансованих агроландшафтів має бути враховано:	а) нормативно-правове забезпечення розвитку землекористування
	б) кризові обставини економічного сьогодення
	в) екологічні наслідки від прийнятих економічних рішень
2. Що є серйозною перешкодою на шляху до збалансованого розвитку землекористування?	г) необхідність забезпечення оптимальних умов проживання людини
	а) проблема боротьби національних інтересів окремих країн
	б) відсутність ефективного механізму міжнародної координації зусиль із впровадження стратегії збалансованого розвитку
	в) поведінка суспільства
	г) політична нестабільність у світі

3. Що таке динамічна сівозміна?	а) сівозміна, яка призначена здебільшого для виробництва зерна, технічних культур і картоплі
	б) сівозміна, призначена для вирощування культур, які потребують спеціальних умов і агротехніки вирощування
	в) сівозміна, у якій чергування культур не чітко визначене наперед та яка може більше адаптуватися до умов, які склалися, що дає змогу максимально врахувати ґрунтово-кліматичні умови кожної земельної ділянки
	г) сівозміна, у якій просапні культури займають більшу частину ріллі
4. Назвіть показники, за якими доцільно оцінювати сталість розвитку землекористування?	а) середній бал родючості орних ґрунтів
	б) зрошувані та осушувальні землі
	в) питома вага удобрених площ під посівами сільськогосподарських культур
	г) здійснення заходів з охорони земель
5. Що таке стійкий розвиток землекористування?	д) коефіцієнт екологічної ефективності
	а) модель функціонування системи землекористування із обмеженими параметрами, що забезпечує збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої соціо-еколого-економічної системи протягом визначеного проміжку часу
	б) землекористування, яке характеризується високим рівнем товарного виробництва і розвивається на основі сучасного науково-технічного забезпечення, з неухильним дотриманням екологічного законодавства
	в) це такий розвиток, який забезпечує отримання суспільно необхідної продукції високих стандартів без порушення екосистеми
6. За яких умов перехід до моделі сталого розвитку землекористування буде інноваційний?	г) це такий розвиток, який забезпечує отримання суспільно-необхідної продукції високих стандартів без порушення екосистеми, що формується на основі прийняття стратегічних управлінських рішень та на засадах рівномірного співвідношення його складових
	а) за умови врахування регіональних особливостей
	б) за умови збалансування екологічних, економічних і соціальних цілей на основі врахування властивостей земельних ресурсів, їх цінності та особливостей використання на певній території
	в) за умови, якщо він пов'язаний з досягненнями науково-технічного прогресу
	г) за умови, якщо він буде забезпечувати загальну ефективність при впровадженні інновацій та збільшенні обсягу інвестицій

7. Ефективність землекористування має передбачати:	а) використання земельних ресурсів відповідно до їх цільового призначення, отримуючи максимум продукції з мінімальними затратами на їх виробництво
	б) виважене, науково обгрунтоване, планове, з урахуванням довгострокових інтересів суспільства використання земель, відповідно до якого отримують максимальну користь з мінімальними витратами
	в) оцінку, що відбувається, виходячи із системи економічних законів і законів природи та відповідно вимагає системи оціночних показників землекористування
	г) збільшення виробництва продукції на одиницю затрачених ресурсів за умови дотримання екологізації виробництва та поліпшення родючості ґрунтів
8. Економічну ефективність організації території землекористувань варто розглядати з позицій:	а) внесення капіталовкладень у систему використання земель, їх охорону освоєння нових земель, оптимізацію
	б) отримання чистого додаткового прибутку внаслідок господарської діяльності
	в) врахування інтересів землекористувачі та землевласників
	г) визначення термінів окупності затрат
9. Збалансована система землекористування покликана:	а) пом'якшити вплив трансформаційних процесів в аграрному секторі економіки на динаміку інтенсифікації землекористування
	б) відродити роль екосистемного підходу в землекористуванні
	в) зберегти та відтворити втрачений природно-ресурсний потенціал
	г) створити важелі та стимули для попередження деградації земельних ресурсів та охорони довкілля
10. Інституціональний механізм забезпечення збалансованого землекористування передбачає:	а) здійснення скоординованих землепорядних заходів і формування в суспільстві усвідомлення парадигми збалансованого землекористування
	б) державну підтримку екологічно орієнтованого використання земель
	в) відведення земель сільськогосподарського призначення під створення лісових насаджень
	г) розробку законів та підзаконних актів

11. В основу еколого-економічної класифікації придатності орних земель покладено такі принципи:	а) використовувані для класифікації орних земель ознаки мають числовий вираз і містять дані економічної оцінки земель
	б) класи придатності орних земель можуть змінюватися у зв'язку з появою нової інформації про стан ґрунтів та їхньої реакції на агротехнічні заходи
	в) виділені класи придатності сприяють охороні і підвищенню родючості земельних угідь та враховують здатність ґрунтів до ерозії
	г) класи придатності характеризують інвестиційну привабливість конкретних земельних ділянок для вирощування сільськогосподарських культур
12. Землі сільськогосподарського призначення можуть набувати в оренду для ведення підсобного господарства:	а) комунальні несільськогосподарські підприємства
	б) громадяни
	в) іноземні юридичні особи
	г) державні сільськогосподарські підприємства
13. Раціональною слід вважати таку площу землекористування, на якій:	а) за інших рівних умов забезпечується кращий результат господарської діяльності, найбільш продуктивно використовується земля, праця та матеріально-технічні засоби
	б) можливе розміщення виробництва сільськогосподарського підприємства в керованих розмірах (без надмірних витрат на подолання відстаней) при забезпеченні його галузей необхідним для успішного розвитку складом і площею угідь
	в) можливе розміщення галузей сільськогосподарського підприємства і є економічною змінною, що реагує на ринкові сигнали, які пов'язані із нестачею капіталовкладень, необхідних для сільськогосподарських підприємств, і попиту на продукцію, вироблену господарством
	г) можливе розміщення як сільськогосподарських, так і несільськогосподарських землекористувачів та землеводів

План лекції

Тема 15. Збалансований розвиток землекористування сільських територій

15.1. Особливості соціально-економічного розвитку землекористування сільських територій.

15.2. Інститут землеустрою як головна передумова збалансованого розвитку сільських територій.

15.3. Форсайт у сфері збалансованого землекористування.

15.4. Євроінтеграційна стратегія збалансованого розвитку сільських територій.

План семінарського заняття

15.1. Розкрийте особливості соціально-економічного розвитку землекористування сільських територій.

15.2. Інститут землеустрою як головна передумова збалансованого розвитку сільських територій.

15.3. Укажіть стратегічні орієнтири розвитку земельної політики України.

15.4. У чому полягають основні методологічні підходи до формування механізму збалансованого розвитку сільських територій?

15.5. Як здійснюється стратегічне планування збалансованого розвитку територій?

15.6. Опишіть приклад використання методології Форсайт у сфері збалансованого землекористування.

15.7. У чому полягає сутність ситуаційного підходу в землекористуванні в умовах децентралізації влади?

15.8. Розкрийте пріоритети розвитку перспективного сільсько-сподарського землекористування.

15.9. У чому полягає євроінтеграційна стратегія збалансованого розвитку сільських територій?

Основні поняття і терміни: сільська територія, інститут землеустрою, форсайт, планування землекористування, прогнозування землекористування, технологічно-дорожня карта, SWOT-аналіз, євроінтеграційна стратегія збалансованого розвитку, децентралізація.

Тести для самоконтролю

1. Який з напрямів соціально-економічного розвитку сільських територій передбачає створення нових умов та можливостей розвитку на селі різних видів діяльності, її диверсифікацію, урізноманітнення та підвищення зайнятості в сільській місцевості в цілому?	а) економічний
	б) інституційний
	в) соціальний
	г) екологічний
2. Землеустрій покликаний забезпечувати...	а) комплексний соціально-економічний розвиток сільських територій
	б) захист прав на землю
	в) охорону довкілля
	г) оренду
3. Що є індикатором успішності сільських територій?	а) збалансований розвиток землекористування
	б) раціональне використання і охорона земель
	в) сформована система землеустрою
	г) справедлива політика розвитку сільських територій
4. Який з методів пошуку оптимального управлінського рішення щодо стратегічного планування соціально-економічного, екологічного розвитку сільськогосподарського землекористування передбачає те, що за допомогою низки послідовних дій-опитувань, інтерв'ю, мозкових атак можна досягти максимально очікуваного правильного рішення?	а) метод Дельфі
	б) розробки сценаріїв
	в) технологічно-дорожньої карти
	г) SWOT-аналіз
5. Укажіть, у якому процесуальному порядку виконуються вказані види землепорядних робіт:	а) погодження, розгляд і затвердження проекту землеустрою
	б) перенесення проекту в натуру (на місцевість)
	в) авторський нагляд за виконанням проектів землеустрою
	г) розроблення проекту землеустрою
	д) надання консалтингових послуг з питань землеустрою

6. Форсайт у землекористуванні – це:	а) спроби оцінити довгострокові перспективи науки, технологій, економіки і суспільства, щоб визначити стратегічні напрями досліджень, що здатні принести найбільш соціально-економічні блага
	б) сучасний інноваційний підхід до стратегічного планування використання землі, що спрямований на підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування та стандартів якості життя громадян з урахуванням матеріально-фінансового, науково-технічного, технологічного забезпечення
	в) коли стан землекористування не просто прогнозується, а проектується
	г) урахування широкого спектра альтернатив майбутнього розвитку, залучення широкого кола різнопрофільних груп учасників з метою охоплення всіх факторів, що можуть вплинути на майбутні процеси розвитку
7. Формалізація розроблення схем землеустрою базується на таких блоках питань:	а) загальна характеристика території місцевої ради
	б) сучасний стан використання земель
	в) обмеження та особливі умови використання земель
	г) проектні пропозиції використання та охорони земель
8. Як повинні розроблятися проекти землеустрою?	а) на засадах диференційованого використання орних земель, адекватного якісним параметрам ґрунтового покриву та рельєфу місцевості
	б) фізичними або юридичними особами, які мають ліцензію на проведення робіт із землеустрою
	в) на засадах гнучкості управлінських рішень щодо складу і структури земельних угідь та системи сівозмін
	г) на засадах упорядкування території сільськогосподарських угідь та комплексу заходів з охорони ґрунтів і довкілля
9. Що таке стратегія просторової організації території?	а) зосередження виробництва на великих земельних масивах або значної кількості землекористувань однієї або суміжних видів господарської діяльності на обмеженій території

	б) вирівнювання соціально-економічного розвитку всіх регіонів країни, більш активне освоєння нових або поживлення розвитку депресивних (відсталих) районів
	в) система заходів, орієнтованих на збереження біорізноманіття, підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, забезпечення стандартів високої якості продукції та іншого набору правил і дій, що надають сільськогосподарському землекористуванню конкурентні переваги
	г) це система територіально-виробничих комплексів, які за своєю суттю є територіально-виробничими частинами господарства країни
10. Землевпорядно-правове забезпечення антикризового формування системи сільськогосподарського землекористування передбачає:	а) збереження та відновлення корисних споживчих властивостей земельних ресурсів
	б) формування системи державного регулювання землекористування
	в) організація ефективного ринкового обороту прав власності на землю
	г) зонування земель за їх категоріями та типами землекористування
11. Еколого-економічне обґрунтування проектних рішень під час розробки проекту землеустрою передбачає:	а) проектні землевпорядні розрахунки щодо обґрунтування розміщення землекористувань і господарських центрів, площ та складу угідь у них, трансформації угідь, розподілу земель між землекористувачами і доцільності включення до складу земельного масиву
	б) еколого-економічний ефект, одержаний шляхом реалізації проектних пропозицій порівняно з існуючими
	в) організаційно-господарське обґрунтування, тобто розробку економічних показників, погоджених з організацією землекористування, що доводять відповідність запроєктованої організації землекористування потребам успішного розвитку виробництва
	г) збільшення чистого доходу в результаті зміни розташування, розміру і структури землекористування

План лекції

Тема 16. Збалансоване землекористування в зарубіжних країнах

- 16.1. Політика Європейського Союзу щодо збалансованого землекористування.
- 16.2. Підходи до збалансованого землекористування у США.
- 16.3. Збалансоване землекористування в Китаї та Японії.
- 16.4. Збалансоване землекористування у країнах Африки.

План семінарського заняття

- 16.1. Яка політика країн Європейського Союзу щодо збалансованого землекористування?
- 16.2. Розкрийте підходи до збалансованого землекористування у США.
- 16.3. У чому полягають пріоритети збалансованого землекористування в Китаї?
- 16.4. У чому полягають пріоритети збалансованого землекористування в Японії?
- 16.5. Як здійснюється збалансоване землекористування в країнах Африки.
- 16.6. Чи використовується на практиці в Російській Федерації політика збалансованого землекористування?
- 16.7. У чому полягають особливості збалансованого землекористування в зарубіжних країнах?
- 16.8. Які позитивні наслідки збалансованого землекористування можна використати для України?

Основні поняття і терміни: Європейський Союз, Настанови ЄС щодо земельної політики, земельна реформа, земельна політика, збалансоване землекористування.

Тести для самоконтролю

1. Європейська політика розвитку сільських територій ґрунтується на таких основних напрямках:	а) підтримка сільськогосподарських виробників
	б) захист довкілля
	в) упровадження форсайт-технологій
	г) підтримка комплексних проектів розвитку сільської інфраструктури
2. Що передбачає Програма сільського розвитку, яка діє в країнах Євросоюзу?	а) підтримку конкурентоспроможності фермерських господарств
	б) допомога у захисті довкілля
	в) підтримка сільської економіки
	г) якість життя в сільській місцевості

3. Яка з концепцій формування стратегії, що діє в Європейському Союзі, передбачає те, що сільське господарство як вид економічної діяльності продукує не лише товари, а й незамінні суспільні блага (послуги) нетоварного характеру?	а) концепція аграрного виробництва
	б) концепція багатофункціональності сільського господарства
	в) концепція виробництва продукції Alberta Beef Productions Simulation System
	г) концепція сільськогосподарського сектору
4. Територіальним порядком денним «ЄС-2020» визначено, що розвиток сільських територій орієнтований на:	а) збалансований розвиток землекористування
	б) вирішення соціально-економічних проблем
	в) використання їх унікальних характеристик та активів нематеріального характеру
	г) поліпшення умов життя сільських територій
5. Політика збалансованого землекористування в Японії передбачає:	а) розвиток багатoproфільних сільськогосподарських кооперативів
	б) аграрний протекціонізм
	в) стимулювання сільськогосподарських науково-дослідних робіт
	г) охорона земельних та водних ресурсів
6. Для політики сільського господарства Африки характерними є такі риси:	а) більшість оброблюваних площ належить до зони ризикованого землеробства
	б) ерозія ґрунтів
	в) продуктивність земель, придатних для сільського господарства, залишається на дуже низькому рівні
	г) екстенсивний характер виробництва
7. США для забезпечення збалансованості використання земельно-ресурсного потенціалу передбачається:	а) економічне стимулювання землевласників до здійснення заходів з охорони ґрунтів
	б) збереження та екологічне оздоровлення земель
	в) заохочення кращого рівня використання ґрунтів
	г) оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур
8. У Китаї земля знаходиться:	а) у державній власності
	б) у колективній власності
	в) у приватній власності
	г) частково у приватній, а частково в державній власності
9. У якій з перелічених нижче країн планування землекористування стосується управління ризиками?	а) у Данії
	б) у Швеції
	в) у Великій Британії
	г) у США
10. У якій з країн існують такі рівні планування землекористування – освоєні землі, придатні для освоєння і непридатні для освоєння?	а) у Данії
	б) в Іспанії
	в) у Німеччині
	г) у Росії

Практичні завдання

1. Визначте коефіцієнт екологічної стабільності території землекористування при такому складі угідь:

- рілля – 120 га;
- сади – 60 га;
- сіножаті – 25 га;
- пасовища 30 га;
- ставки, болота природного походження – 12 га;
- ліси природного походження – 6 га.

2. Розрахуйте величину втрат ґрунту для угідь Степової зони на середньоеродованих ґрунтах.

3. Розрахуйте величину втрат ґрунту для угідь Степової зони на сильнозмитих ґрунтах.

4. Розрахуйте недобір урожаю сільськогосподарських культур на середньозмитих ґрунтах.

Перелік культур такий:

- зернові;
- озимі культури;
- ячмінь;
- горох;
- однорічні трави (сіно);
- багаторічні трави (сіно).

5. Розрахуйте недобір урожаю сільськогосподарських культур на сильнозмитих ґрунтах.

6. Визначте недобір врожаю сільськогосподарських культур у розрахунку на 1 тону витрат ґрунту, кг.

7. Визначте величину сільськогосподарської освоєності території за умови, що площа території господарства складає 500 га, площа ріллі – 100 га; площа сільськогосподарських угідь – 400 га.

8. Визначте розораність сільськогосподарської території за умови, що площа території господарства складає 500 га, площа ріллі – 100 га; площа сільськогосподарських угідь – 400 га.

9. Сформулюйте і приведіть відомість трансформації земельних угідь за умови, що:

- площа ріллі складає 70 га;
- сіножатей – 15 га;
- пасовищ – 8 га;
- доріг – 1 га.

При цьому частину площі ріллі (2,0 га) та доріг (1,0 га) – трансформувати в рілля. Пасовища площею 8 га та дороги площею 1 га теж трансформувати в рілля.

10. Розкрийте суть поліпшення кормових угідь.

11. Визначте щільність поголів'я великої рогатої худоби на 100 га сільськогосподарських угідь у Миколаївській області за останні 3 роки.

12. Визначте щільність поголів'я свиней на 100 ріллі в Миколаївській області за останні 3 роки.

13. Здійснить трансформацію земельних угідь та визначте структуру земельних угідь у Миколаївській області:

Вихідні дані

Культури	Площа, тис. га
Пшениця	401,7
Озиме жито	0,5
Ячмінь	350,1
Овес	2,8
Просо	11
Гречка	6
Зернобобові	52,3
Кукурудза на зерно	141,8
Соняшник	437,5
Ріпак	50,7
Овочі	19,3
Цукровий буряк	2,8
Картопля	19,3
Кукурудза на силос	20,4
Кормові коренеплоди	1,6
Однорічні трави (зелена маса)	2,6
Багаторічні трави (сіно)	15,1
Усього	

14. Здійснить трансформацію земельних угідь та визначте структуру земельних угідь в Україні:

Вихідні дані

Культури	Площа, тис. га
Озима пшениця	65 250
Озиме жито	282
Яра пшениця	159
Ячмінь	3 359
Овес	252
Гречка	189
Зернобобові	280
Кукурудза на зерно	4 893
Соняшник	5 051
Овочі	483
Цукровий буряк	280
Картопля	1 388
Кукурудза на силос	393
Кормові коренеплоди	224
Однорічні трави (зелена маса)	469
Багаторічні трави (сіно)	1 152
Усього	

15. Визначте середньозважену віддаль від господарського центру до земельного масиву. План додається.

16. Виділіть еколого-технологічні групи ґрунтів з крутизною рельєфу від 0 до 7 і більше градусів, указавши пріоритети розміщення культур у них.

17. Розрахуйте, скільки фізичного гумусу міститься в одній тонні ґрунту. При цьому вміст гумусу в ґрунті 3,1 %.

18. Поясніть, чому північно-східна чи північно-західна експозиція є шкідливою для плодкових дерев.

19. Обґрунтуйте переваги контурно-меліоративної організації території над загальноприйнятою методикою проектування.

20. Змодельуйте процес обмеженого режиму використання землі: уздовж водної акваторії, на ріллі, по якій проходить лінія електропередач 380 кВт, лінія газопроводу.

21. Користуючись статистичним щорічником України, визначте рівень використання земельних ресурсів в області, розрахувавши такі показники: коефіцієнт господарського використання землі (сільськогосподарська освоєність, коефіцієнт розорюваності території, коефіцієнт розорюваності сільськогосподарських угідь, коефіцієнт використання ріллі, питому вагу культур, що вимагають інтенсивного обробітку).

22. Визначте структуру землекористування, сільськогосподарську освоєність та розорюваність земель господарства. Загальна земельна площа господарства – 4168 га, в тому числі: рілля – 1792 га, сіножаті – 580 га, пасовища – 724 га, площа лісу – 822 га, площа кущів – 130 га, площа заболочених земель – 120 га.

23. Визначте економічну ефективність використання землі за таких умов: на час складання проекту вартість рослинницької продукції складала 11,5 млн грн, на рік освоєння проекту вартість складала 17,2 млн грн. Витрати на виробництво рослинницької продукції складали відповідно 2,1 і 3,2 млн грн.

24. Площа земельної ділянки прямокутної форми складає 25,0 га. Якою має бути ширина поля, якщо довжина земельної ділянки складає 750 м.

25. Урожайність озимої пшениці на території об'єднаної територіальної громади при балі родючості 49 складає 41 ц/га. Якою буде урожайність фермерського господарства, якщо бал ґрунту складає 36.

26. Визначте баланс гумусу на 1 га посіву в сівозміні при заорюванні супутньої продукції, використовуючи такі дані:

Назва сільськогосподарських культур	Площа посіву		Урожайність, ц/га	Баланс гумусу, т	
	га	%		на 1 га посіву	усього
1	2	3	4	5	6
Пшениця	360 300		28,5		
Озиме жито	1 200		18,7		
Ячмінь	429 200		21,5		
Овес	2 100		15,0		
Просо	6 700		15,0		
Гречка	4 600		9,6		
Зернобобові	76 700		25,1		

Продовження табл.

Кукурудза на зерно	52 500		43,2		
Соняшник	396 600		14,8		
Ріпак	72 300		16,7		
Овочі	18 500		191,1		
Цукровий буряк	500		391,2		
Картопля	19 600		87,1		
Кукурудза на силос	1 700		222,0		
Кормові коренеплоди	1 400		152,6		
Однорічні трави (зелена маса)	2 700		46,8		
Багаторічні трави (сіно)	14 900		28,1		
Усього	?	100,0	X		

27. Визначте баланс гумусу на 1 га посіву в сівозміні при заорюванні супутньої продукції, використовуючи такі дані:

Назва сільськогосподарських культур	Площа посіву		Урожайність, ц/га	Баланс гумусу, т	
	га	%		на 1 га посіву	усього
1	2	3	4	5	6
Пшениця	541 800		31,3		
Озиме жито	1 500		21,1		
Ячмінь	408 900		28,1		
Овес	600		16,2		
Просо	10 100		14,9		
Гречка	1 100		13,7		
Зернобобові	30 200		20,3		
Кукурудза на зерно	162 100		60,3		
Соняшник	371 800		18,1		
Ріпак	120 500		22,3		
Овочі	30 300		144,0		
Цукровий буряк	2 100		475,0		
Картопля	38 400		140		
Кукурудза на силос	5 900		69,5		
Кормові коренеплоди	6 700		162,4		
Однорічні трави (зелена маса)	32 100		55,3		
Багаторічні трави (сіно)	27 300		37,9		
Усього	?	100,0	X		

28. Визначте баланс гумусу на 1 га посіву в сівозміні при заорюванні супутньої продукції, використовуючи такі дані:

Назва сільськогосподарських культур	Площа посіву		Урожайність, ц/га	Баланс гумусу, т	
	га	%		на 1 га посіву	усього
1	2	3	4	5	6
Озима пшениця	7 174 000		40,2		
Озиме жито	4 906 000		25,8		
Яра пшениця	163 000		38,1		
Ячмінь	1 950 000		30,9		
Овес	247 000		25,1		
Гречка	140 000		12,2		
Зернобобові	227 000		21,4		
Кукурудза на зерно	4 691 000		61,6		
Соняшник	5 257 000		19,4		
Овочі	463 000		176,0		
Цукровий буряк	331 000		477,0		
Картопля	1 348 000		176,0		
Кукурудза на силос	346 000		219,0		
Кормові коренеплоди	216 000		323,0		
Однорічні трави (зелена маса)	408 000		38,2		
Багаторічні трави (сіно)	111 900		45,7		
Усього	?	100,0	X		

29. Визначте площу посіву сільськогосподарських культур, баланс гумусу на 1 га посіву в сівозміні при заорюванні супутньої продукції, використовуючи такі дані:

Назва сільськогосподарських культур	Площа посіву		Урожайність, ц/га	Баланс гумусу, т	
	га	%		на 1 га посіву	усього
1	2	3	4	5	6
Озима пшениця		32,9	29,4		
Озиме жито		3,7	13,4		
Ячмінь		22,0	22,9		
Овес		0,2	12,4		
Просо		0,8	10,0		
Гречка		0,1	39,3		
Зернобобові		0,4	38,2		
Кукурудза на зерно		3,0	51,8		
Соняшник		21,9	8,7		
Ріпак		3,8	12,4		
Овочі		3,1	289,0		
Цукровий буряк		0,1	452,0		
Картопля		1,7	112,0		
Кукурудза на силос		2,2	116,3		
Кормові коренеплоди		1,8	173,2		
Однорічні трави (зелена маса)		0,4	32,0		
Багаторічні трави (сіно)		1,9	37,3		
Усього	1 429 000		X		

30. Визначте площу посіву сільськогосподарських культур, баланс гумусу на 1 га посіву у сівозміні при заорюванні супутньої продукції, використовуючи такі дані:

Назва сільськогосподарських культур	Площа посіву		Урожайність, ц/га	Баланс гумусу, т	
	га	%		на 1 га посіву	усього
1	2	3	4	5	6
Озима пшениця		29,0	37,6		
Озиме жито		0,5	25,5		
Яра пшениця		4,0	36,5		
Ячмінь		2,7	29,2		
Овес		1,1	18,3		
Гречка		0,3	6,1		
Зернобобові		3,0	15,0		
Кукурудза на зерно		3,3	52,0		
Соняшник		31,2	8,7		
Ріпак		0,2	13,2		
Овочі		1,7	189,6		
Картопля		2,2	116,8		
Кукурудза на силос		2,9	119,5		
Кормові коренеплоди		1,2	157,3		
Однорічні трави (зелена маса)		0,3	87,5		
Багаторічні трави (сіно)		6,8	35,2		
Усього	1 295 300	100,0	X		

Список рекомендованої літератури

1. «Довкілля XXI» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dovkilia.kiev.ua>.
2. Всеукраїнський екологічний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elib.ecodem.com.ua>.
3. Гречко Т. К. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : навч. посіб. / Т. К. Гречко, С. А. Лісовський, С. А. Романюк, Л. Г. Руденко. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – 264 с.
4. Екологічний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://greenhome.com.ua/>.
5. Екологічні основи збалансованого природокористування в агросфері : навч. посіб. / за ред. проф. С. П. Сонька та Н. В. Максименко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015 – 572 с. – (Навчально-наукова серія «Бібліотека еколога»).
6. Електронна бібліотека з екологічного сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elib.ukma.kiev.ua>.
7. Карамушка В. І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність) : практич. посіб. / Віктор Карамушка ; за ред. В. Кучинського. – К. : К.І.С., 2012. – 138 с.
8. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш. І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О. В. Сакаль та ін. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 52 с.
9. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України Б. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
10. Організація сільськогосподарського використання земель на ландшафтно-екологічній основі / за заг. ред. проф. П. Г. Казьміра. – Львів : Львів. нац. агроуніверситет, 2009. – 254 с.
11. Склад, структура та зміст «Програми використання і охорони земель та інших природних ресурсів на територіях об'єднаних територіальних громад» на прикладі Деснянської об'єднаної територіальної громади Козелецького району Чернігівської області : монографія / А. М. Третяк, В. М. Третяк, В. О. Леоніць, Н. А. Третяк, Н. О. Капінос. – Херсон : Грінь Д. С., 2016. – 144 с.

12. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014.
13. Сталий розвиток суспільства : навчальний посібник / авт. : А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середя, Т. Тимочко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.
14. Стратегічне планування збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем в умовах децентралізації : монографія // М. І. Зверяков, А. І. Ковальов, Н. В. Сментина. – Одеса : ОНЕУ, 2017. – 175 с.
15. Третьяк А. М. Землевпорядне проектування : організація території сільськогосподарських підприємств методом еколого-ландшафтного землеустрою : навчальний посібник / А. М. Третьяк, В. М. Другак, Л. А. Гунько, І. П. Гетьманьчик. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 236 с.
16. «Україна-2030» : Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. – Львів : Кальварія, 2017. – 164 с.
17. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.erriu.ukrtel.net>.
18. Управління відтворенням і збереженням родючості ґрунту у контексті сталого розвитку природокористування. – Миколаїв : Вид-во «Ліон», 2004. – 40 с.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ЛАЗАРЄВА
ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА**

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

**Практикум
для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»**

Редактор, технічний редактор *Я. Котенко.*

Комп'ютерна верстка *Н. Хасянова.*

Друк *С. Волинець.* Фальцювальню-палітурні роботи *О. Кутова.*

Підп. до друку 03.12.2018.

Формат 60x84¹/₈. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 3,06.

Тираж 5 пр. Зам. № 5619.

Видавець та виготівник: ЧНУ ім. Петра Могили

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.